1.

ANTIQVITATES MEDICINAE AEGYPTIACAS

EXERCITATIONE ACADEMICA

AD DIEM IIII MAI A. P. S. cIↄIↄCCLVI

IN AVDITORIO MAIORI

PVBLICO EXAMINI SVBIICIENT

PRAESES

FRIDERICVS BOERNER

MEDIC. DOCTOR ET PROF. PVBL. EXTRAORD

ACADEMIAE CAESAR. NAT. CVRIOS

ADSCRIPTVS CAET

ET

RESPONDENS

PAVLLVS FABRI

NEOSOL. EX HVNGARIS

S. THEOL. ET PHILOL. C

CIV. PANN. IN ACAD. WITTEB. A BIBLIOTH

CVM FIGVRIS AENEIS

WITTEBERGAE

STANNO SCHLOMACHIANO

hist. de la med.

DE
ANTIQVITATIBVS MEDICINAE AEGYPTIACIS EXERCITATIO

§. I

Superbam aliquando Aegyptum, tot gentium dominam, tot populorum matrem, tot monimentorum omne humanum ingenium excedentium theatrum, non antiquitatis ſolum ſuae praeſtitiſſe ſplendore,[a] non bellis, non pace ſolum excelluiſſe; verum omnium fere etiam artium atque diſciplinarum foecundiſſimam fuiſſe matrem feliciſſimamque magiſtram,[b] vetus laudat memoria, nec quemquam eſſe arbitror, qui id ignoret. Non attingam Philoſophorum in praeſenti ſapientumque hominum, quibus gloriabatur, placita; non Aſtronomorum inter ſtellas errantes errantium ſpeculationes; non titillantes ſtridenteſque chordarum vibrationes, non Poetarum carmina atque incantamenta; non Hiſtoricorum

narrationes; tacebo pulcerrima picturae monimenta, ſtupenda plane rei ſtatuariae atque architectonicae opera: ad ſolam liceat mihi iamiam prouocare artem medicam, atque, ut fidem promiſſi, nuper datam, cum de *Medicina apud veteres Ebraeos* diſputaremus, aliqua ex parte liberem, oſtendere, eam, niſi omnium prima ſua initia, maxime inſignia ſaltem Niligenis augmenta debere atque incrementa

a) Aegyptios pro antiquiſſima ſeſe olim venditaſſe gente, immo rerum ſuarum origines, longe ſupra diluuium, ipſaque, ſi Diis placet, extendiſſe mundi initia, conſtat. Hoc vero, quamuis inſana ſit vanitas; omnis tamen vetuſtas deneganda illis non eſt. Legendus eſt, qui praeclare hoc argumentum atque ex inſtituto expoſuit olim, IACOBVS PERIZONIVS, *Originibus Babylon. atque Aegypt.* Lugd. Bat. 1711. 8. *Cap. II. pag. 17. 18*

b) Ita Aegyptum in artibus reperiundis ſollertem, atque in cognitione rerum indaganda ſagacem praedicat A. GELLIVS *Noct. Att. Lib. XI. Cap. XVIII. p. 609.* edit. cum Comment. A. THYSII, et IAC. OISELII; Lugd. Bat. 1666. 8. Graecae autem Latinaeque ſapientiae magiſtram laudat eam, hocque nomine contra CONRINGIVM, qui expertes illos omnis ſcientiae aut valde mediocriter ea imbutos fuiſſe, nullo certe idoneo argumento niſus, contendit, vindicat atque defendit OLAVS BORRICHIVS, de *Hermetis Aegyptiorum et Chemicorum ſapientia;* Hafniae 1674. 4. *Cap. I.* cui iunge ex compluribus aliis, ATHAN. KIRCHERI *Oedipum Aegyptiacum*, ſ. uniuerſalis Hieroglyph. vet. doctr. inſtaurat. *Tom. III.* Romae 1652. ſeqq. fol. PHILONEM *Ebraeum* de *vita Moſis*, quae extat inter Opp. eius iunctim edita, gr. et lat. ex rec. et cum notis et obſeruatt. THOMAE MANGEY; Lond. 1742. fol.

Lib.

Lib. I. SIXTVM SENENSEM *Biblioth. S.* Frf. 1575. fol. *Lib. II.* ubi illa ab ipſo vocatur חכמת מצריים, et in quatuor diuiditur ſpecies, Mathematicam videlicet, Phyſicam, Ethicam et Theologicam, prior vero iterum in Geometriam, Aſtronomiam, Arithmeticam et Muſicam, ſubiunctis rationibus; cur potiſſimum haec ab Aegyptiis ſtudia exculta fuerint. Adde PETRVM LAMBECIVM, *Prodrom. Hiſtor. literar.* ex edit. IO. ALB. FABRICII; Hamb. 1710. fol. *p. 143. ſeqq.* DAN. GE. MORHOFIVM *Polyhiſt.* iuxta edit. nouiſſ. *Tom. II. Lib. II. Part. I. Cap. IV. p. 167. ſeqq.* IO. FRANC. BVDDEVM, *Hiſt. Eccl. V. T. Tom. I. p. 448. ſeq.* nec non HERRM. CONRINGIVM, in Diſſertt. *de Antiquitatibus Academicis*, iuxta edit. S. Venerab. CHRISTOPH. AVG. HEVMANNI; Goetting. 1739. 4. Diſſ. I. *de ſtatu ſcholarum ubique terrarum ac gentium, inde ab antiquiſſ. memoria uſque ad Academiarum in Europa ortum, p. 1. atque 207. ſeq.* atque IMMANVEL TRAVGOTT GARMANNVM, Exercitatt. III. de *ſapientia Aegyptiorum*; Vitemb. 1710. Nec diſſentit S. Scriptura. De Moſe enim Stephanus dicit, *eum eruditum fuiſſe in omni ſapientia Aegyptiorum, Act. VII, 22.* hoc eſt, *mortalium ſuo aeuo fuiſſe ſapientiſſimum;* ex cuius ipſius etiam Scripturae teſtimonio, *1 Reg. IV, 30.* tantae apud gentem Ebraeam illa fuit auctoritatis, ut cum Salomonis comparari ſapientia meruerit; quibus denique addendum eſt, quod apud Eſaiam vatem reges Aegyptiorum glorientur eſſe ſe בני חכמים *filios ſapientum, XIX, 11.* hoc eſt, qui ab antiquiſſimis iam temporibus ſapientiam a Philoſophis et Sacerdotibus acceperint; ad quem locum conferri meretur CLEMENTIS ALEXANDR. locus integer, *Stromatum Lib. VI. Cap. IV.* de quo infra ex inſtituto

§. II

Non igitur animus eſt, nec, queis ſcriptionem circumdedimus noſtram, patiuntur limites, pleno veluti velo excurrere in altum,

anxieque anquirere, unde ſuum Aegyptus ſortita fuerit nomen; num a nigro forſan, ſi Diis placet, incolarum colore;[a] aut potius ab urbe *Coptos*,[b] communi illo Arabum quondam atque Aegyptiorum emporio:[c] hoc nobis in praeſenti dixiſſe ſufficiat, ab antiquiſſimis inde temporibus, dictam etiam fuiſſe illam *terram Cham*, infallibili, niſi fallat me opinio, documento, quod poſt uniuerſalem illam, toti terrarum orbi tam aduerſam eluuionem, *Chamo*, ex Noachi filiis natu minimo, ipſa ſuffragante hac in re Scriptura ſacra, tota illa obtigerit regio[d]

a) Ita AVCTOR putat *Etymologici M. ex recenſ. et cum notis* FR. SYLBVRGII, e typogr. HENR. COMMELINI, 1594. fol. Adductis enim variis vocis huius originationibus, ſequentem in modum ſententiam ſuam explicat: Ἡ παρα το ἀιθω, το καιω, ὁι γαρ ἐν Ἀιγυπτῳ ἀνθρωποι κεκαυμενοι ἐισιν εκ της σφοδρας τȣ ἡλιȣ φορας. Sic pari ratione HESYCHIVS *Lex. Gr. cum var. doctor. viror. notis*, cura CORN. SCHREVELII; Lugd. Bat. 1668. vocem *ἀιγυπτιωσαι* per *denigrare* interpretatur. Atque PLVTARCHVS, quem, quod Aegyptii originem ſuam a *Chamo* repetierint, latuiſſe videtur, neque minus dictos illos ita fuiſſe exiſtimat, ἐτι την Ἀιγυπτον ἐν τοις μαλιςα μελαγγιον ȣσαν ὥσπερ το μελαν τȣ ὀφθαλμȣ χημια καλȣσιν. *Lib. de Iſide atque Oſiride* infra uberius commemorando, *p. m. 55*

b) Huius deriuationis plures ſunt auctores, hancque opinionis ſuae dant rationem; quia ſcil. in hac urbe, quam PLINIVS *Hiſt. Nat. Lib. VI. Cap. XXIII.* laudat, nuncius allatus fuerit Iſidi, primae, ſi fabula vera eſt, Aegyptiorum reginae, de Oſiridis, coniugis ſui, caede, urbem hanc dictam fuiſſe *Copht*, utpote quae vox *priuationem* denotat, incolas vero nomen inde accepiſſe *Cophtitarum* et linguam eorum appellatam

fuiſſe

fuisse *Copticam.* Postero autem die tota regio dicta fuit אי *Koptos;* Ebraeorum namque אי insulam significat siue prouinciam, unde haud improbabiliter Graecorum ortum est αια, hinc αικυπτος, aut per errorem postea scribarum, quoniam γ et κ literae unius fere sunt soni, siue ut vocantur *palatinae*, αἴγυπτος

c) Plures vocis huius deriuationes laudatus dedit GARMANNVS, qui hoc de argumento cumprimis consulendus venit

d) Ita enim nomine *terrae Cham*, Aegyptum dicit Psaltes, *Ps. LXXVIII, 51.* alia sacrae Scripturae atque profanorum auctorum loca, in quibus eodem venire solet nomine, ut taceamus

§. III

Et de ipso hoc quidem *Chamo*, ad ipsam antequam progrediamur considerandam *Medicinam Aegyptiacam*, agendum nunc nobis est uberius. Fuit ille ex tribus, quos Scriptura designat, *Noachi* filiis, ultimus atque natu minimus. Quod quidem ipsum assertum, quamquam plurimis lectoribus, qui, ideo paruum eum a Scriptura appellatum fuisse, credunt, non quidem quod talis fuerit aetate, sed dignitate potius, bilem moturum esse, facile praeuideo praesentioque; spem tamen nobis probandi illud faciunt diuinae literae, vimque confirmandi, quod rei caput est, magnam egregiamque pollicentur [a]

a) Vid. IO. WILH. SPECNERI Disp. *de numero ordineque filiorum Noachi;* Vitemb. 1717

§. IIII

Hicque ille ipse est *Chamus*, a quo gentium atque populorum orientalium omnium, sicuti eorum, qui reliquas orbis incolunt partes,

partes, a fratribus eius, *Semo* atque *Iapheto*, primae deriuandae ſunt origines. a) Hic ille eſt ipſe, qui omnes etiam artes, ſcientias atque diſciplinas, ante diluuium inuentas, atque a maioribus ſuis acceptas, in hac regione, quanta quanta ea fuerit, propagauit, filiosque ſuos eas docuit, a quibus deinceps ad poſteros eorum, larga peruenerunt meſſe, nouaque in dies ceperunt incrementa. Hic ille eſt ipſe, qui ea propter etiam, *Zoroaſtris* procul dubio, nomine, ut pote quem omnis ſapientiae patrem atque magiſtrum ſuperſtitioſa laudauit vetuſtas, olim ſuo quodam iure atque merito, fuit celebratus b)

a) Noachum cum uxore tribuſque filiis ac totidem nuribus, ſolos poſt diluuium ſuperſtites fuiſſe, a quibus, non omnes ſolum, quotquot unquam poſt illam uniuerſalem inundationem ad haec uſque tempora exſtitere; populi ſuam traxerunt originem, verum inter quos etiam ipſos, omnis mundus iam tum fuit partitus, praeter Scripturae ſacrae teſtimonium, *Geneſ. X.* ad quem locum illuſtrandum conf. BVDDEVS *l. c. p. 217. ſeq.* ab antiquiſſimis inde temporibus, omnes etiam tradiderunt, qui unquam hac in arena militarunt, auctores profani. Immo adeo certa, unanimique conſenſu recepta fuit haec ſententia, ut in haereticorum etiam ordines, aliter ſentientes, quondam fuerint relati; veluti EPIPHANIVS *aduerſ. haereticos*, *Lib. II.* qui extat inter *Opp. eius iunctim edita*, *Gr. cum verſ. lat. et animaduerſ.* DION. PETAVII, Colon. 1682. fol. *Tom. III. p. 703.* PHILASTRIVS, Epiſc. Brixienſ. *de haereſibus*, cum notis IO. ALB. FABRICII; Hamb. 1718. 8. *Haereſ. CXVIII.* aliique luculenter ſatis teſtantur

b) Bene quidem ſcio, ſcriptores inter ſe non conuenire, quiſnam ille fuerit *Zoroaſter*, aliosque Abrahamum, alios Ioſephum, alios alium hoc

nomine

nomine fuiſſe celebratum, exiſtimare, ſuiſque quemlibet ſententiam ſuam confirmare argumentis neque indoctis, neque ineptis; uti diſp. citata, hoc de argumento olim expoſui fuſius: interim tamen ego non diffiteor, *Chamum*, aut filium etiam eius *Mizraimum* optime per illum intelligi poſſe, utpote a quibus, uti omnium Orientis populorum origo, ita omnis etiam eorum commode deriuanda venit ſcientia ſapientiaque. Conf. SCHVLZIVS *Hiſt. Med. p. 17 et 49*

§. V

Et quamquam quidem, quales et quaenam illae fuerint artes, quae ante diluuium in uſu erant, atque poſt illud a filiis Noachi, et in Oriente potiſſimum a *Chamo*, propagatae ſunt, definiri adeo facili negotio non poſſit: dubium tamen fore arbitror nullum, quin illae huc potiſſimum veniant referendae, quae propter utilitatem, neceſſitatem atque praeſtantiam ſuam prae aliis ſeſe commendabant. Quae ſi ita ſint, quid impedit, quo minus credamus, principem inter eas atque primarium medicinam occupaſſe locum, cuius faciendae, cum, ſuperato diluuio, cauſſae morborum in dies augerentur, opportunior non ſolum, quam ante, ſeſe praebebat occaſio, verum ad cuius exercitium etiam, inducta eo ipſo, mortales impellebat neceſſitas. Tantum autem abeſt, ut illam eodem modo comparatam fuiſſe quis credat, quemadmodum eam nunc quidem habemus; ut potius, ea illius, quae vulgo tradi ſolebat, fuerit indoles, ea ipſius, quam excolebant, ratio, ea natura, ut, qui fugitiuo tantum, ut aiunt, eam contemplatur oculo, imaginari ſibi facile poſſit, fabuloſam illam admodum fuiſſe, anilibuſque atque ridiculis commentis conſpurcatiſſimam; ita, ut qui certas a

Chamo artis medicae partes, atque inter has speciatim Chymiam atque Alchymiam inuentas fuisse credunt, a sapientioribus fidem nunquam mereantur aut mereri possint

§. VI

A primordiis itaque ut incipiamus, atque pro instituti nostri ratione, circa solam subsistamus *Medicinam Aegypti*, siquidem de caeterorum, qui *Chamo* suos debent natales, populorum Orientalium,[a] alio tempore opportunior differendi dabitur occasio; obtigit quidem Aegyptus filio eius secundo *Mizraimo*,[b] ab eoque omnes suae sapientiae accepit partes. Atque de hoc, si nihil etiam dici posset, quam quod falsae simul religionis atque superstitionis a patre acceptae fuerit propagator; vel id solum ad paenitius cognoscendam eius historiam nos incitare atque alacriores reddere, iure deberet. Quamuis enim inter omnes, qui aliqua saltim antiquissimorum illorum temporum cognitione imbuti sunt, satis superque constet, quo potissimum tempore simulacrorum ibi coeperit cultus, certo determinari haud posse, quinimmo nec desuerint, qui Mosis adhuc tempore idololatriam nondum in Aegypto inualuisse credunt:[c] negandum tamen non est, varia non solum ipsius verae religionis vestigia superstitione hac inuoluta atque obscurata, apud eos deprehendi; verum artem etiam medicam ab ipsis suis diis deabusque sese accepisse, certo illos sibi persuadere certius[d]

a) Ita enim a primo eius filio, cui *Chus* nomen est, Aethiopes, Midianitas, ipsosque antiquos illos Arabes descendisse, facili probari potest negotio, a reliquis vero filiis reliquas Africae gentes ortas fuisse, alio tempore docebimus

b) Fue-

b) Fuerunt ſcilicet haud pauci, qui, ſitne regionis, vel gentis, aut unius hominis illud nomen, acriter inter ſe diſputarunt, atque qui prius defendunt, ex forma, ut loqui ſolent, potiſſimum duali, regionis nomen fuiſſe, inde hoc concludunt, quod Aegyptum in ſuperiorem atque inferiorem diuiſam fuiſſe conſtet, cuius ſententiae patroni ſunt SAM. BOCHARTVS *Geogr. Sacr.* ſiue *Phaleg et Canaan;* Lugd. Bat. 1692. fol. quae *Operum ei. Tom.* eſt *I. Part. I. Lib. IV. Cap. XXIV.* atque IAC. PERIZONIVS loc. cit. *de Aegyptiacae originis inueſtigatione, Cap. I. p. 6.* alii tamen exemplo nominis אפרים incitati, hominis illud etiam nomen fuiſſe, comprobare voluerunt argumentis ſatis validis. Quicquid autem huius ſit, cum ex perpetuo Scripturae S. uſu ſatis conſtet, *Mizraim* eſſe Aegyptum; in confeſſo etiam eſt, et extra omnem poſitum dubitationem, huncce Chami filium, cui id nominis datum, Niligenarum auctorem eſſe atque conditorem

c) Maximum vero hic committi errorem, pluribus probari poteſt, ſummoque demonſtratum fuit ſtudio S.V. atque Magnif. SIGISM. IAC. BAVMGARTEN, in eccleſiae commodum decuſque orbis litterati natus, in Praef. atque notis ad *Tom. I. Hiſt. uniuerſal.* quae cura EIVS ex Anglico in vernaculum conuertitur idioma, ubi quidem omnes huc ſpectantes ſcriptores ſedulo collecti ſiſtuntur, quibus iungendus eſt BERN. MONTFAVCONIVS Opere ſplendidiſſimo, quod inſcribitur: *L'Antiquité expliquée et repreſentée en Figures,* caet. *Tomes V. avec le Supplem. par le Même, Tom. V.* à Paris 1722–1724. Voll. XV. atque Cl. SEMLERVS in compendio illo Operis MONTEFALCONII, quod adhuc Norimbergae ſub prelo ſudat, *pag. 159.* Nec improbabile eſt, ipſum vitulum aureum, ab Iſraelitis in loco deſerto erectum ad exemplum *Apidis* fuiſſe, quem inter praecipua Aegyptiorum numina primarium occupaſſe locum, atque ſub tauri figura celebratum fuiſſe, certum eſt

 d) Vid.

d) Vid. PLINIVM *Hist. Nat. Lib. VII. Cap. LVI.* atque ex recentioribus, HIERON. MERCVRIALEM, Virum omni liberali doctrina abundantissimum, *Var. Lect.* Venet. 1601. 4. *Lib. II. Cap. XVIII*

§. VII

Non quidem vacat, quamuis haud desint dicenti res, proemiari diutius, atque copiosius in omnia Aegyptiorum anquirere religionis capita, aut argumentum hoc diligentius persequi, neque sane, si bene me noui, meum est, virorum, qui cum laude id egerunt, quosque omnino adeant, quibus libet paullo paenitius ea contemplari,[a] scrinia vano compilare labore: hoc tamen ab instituto nostro alienum plane non erit, indicare, quod, quae habuere numina, duabus potissimum distinxerint classibus, quarum prior octo,[b] altera vero duodecim complectebatur. Post hos autem eos maxime diuinitatis dignabantur honore, qui humano quidem sanguine nati erant, sed quos post ingentia facta, ardens ad aethera euehebat virtus, atque inter quos primum suum eumque antiquissimum Regem OSIRIDEM cum sua collocabant coniuge ISIDE, filioque HARPOCRATE siue HORO, quosque non diuinis solum afficiebant honoribus, verum sub quibus omnia etiam reliqua sua numina, intelligere atque venerari videntur.[c]

a) Sunt hi: DIODORVS SICVLVS, *Bibliothec. Histor.* ex edit. LAVR. RHODOMANNI, Hanou. 1604. fol. *Lib. I.* EVSEBIVS, *Praeparat. Euangelica* ex edit. FRANC. VIGERII, Colon. 1688. fol. *Lib. III. Cap. IV.* SEXTVS EMPIRICVS, *aduers. Mathematic. Lib. V.* qui extat inter *Opp.*

Eius

Eius gr. et *lat.* iunctim edita, *cura et cum notis* Io. Alb. Fabricii, Lipſ. 1718. *p. 343.* inprimis autem, qui recentiſſime hac opera praeclare perfunctus eſt, orbis literarii praecipuum atque primarium hodie decus, Summe Venerabilis Pavlvs Ernestvs Iablonsky, in *Pantheo Aegyptiaco*, ſiue de *Diis Aegyptiorum commentario* eruditiſſimo; Frf. Viadr. 1750. 8

b) Horum octo Deorum Aegyptiacorum primariorum, omni ab iis cultorum religione, meminit Scriptor, ſi quidam, longe vetuſtiſſimus, Herodotvs, *Hiſtoriarum*, ex editione Graeco-Latina, *cura et cum notis* Iac. Gronovii, Lugd. Bat. 1715. fol. *Lib. II. Cap. XLVI.* Totidem etiam plus ſimplici vice numerantur in verſibus Orphicis. Conf. Theonem Smyrnaeum *de Muſica*, ab Ismaele Bvllialdo, viro doctiſſimo, commentario illuſtratum, *Cap. XLVII.* Evsebivm, *Praeparat. Euangel. Lib. III. Cap. IX.* Mevrsii *Denar. Pythagoric. pag. 94. ſeq.* in Iac. Gronovii *Antiquitatt. Graec. Theſ. Tom. IX. p. 1329.* recuſ. Inprimis autem apud Theonem *loc. cit.* haec ſpectat huc inſcriptio aegyptiaca:

ΠΡΕΣΒΥΤΑΤΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΠΑΝΤΩΝ ΟΣΙΡΙΣ. ΘΕΟΙΣ ΑΘΑΝΑΤΟΙΣ, ΠΝΕΥΜΑΤΙ, ΚΑΙ ΟΥΡΑΝΩΙ, ΗΛΙΩΙ, ΚΑΙ ΣΕΛΗΝΗ, ΚΑΙ ΓΗ, ΚΑΙ ΝΥΚΤΙ, ΚΑΙ ΗΜΕΡΑΙ, ΚΑΙ ΠΑΤΡΙ ΤΩΝ ΟΝΤΩΝ ΚΑΙ ΕΣΟΜΕΝΩΝ, ΕΡΩΤΙ ΜΝΗΜΕΙΑ ΤΗΣ ΑΥΤΟΥ ΑΡΕΤΗΣ ΒΙΟΥ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ

Hoc est

ANTIQVISSIMVS OMNIVM REX, OSIKIS, DIIS IMMORTALIBVS, SPIRITVI ET COELO, SOLI ET LVNAE, ET TERRAE ET NOCTI, ET DIEI ET PATRI EORVM QVAE SVNT, QVAEQVE FVTVRA SVNT, AMORI, MONVMENTVM HOC POSVIT VIRTVTIS IPSIVS ET VITAE AB IPSO ORDINATAE

c) Ea ſine dubio ratio effecit, ut PLVTARCHVS librum, quo omnem Theologiam Aegyptiacam explicare voluit, *de Iſide et Oſiride* inſcripſerit, qui praeter alias editiones, PLVTARCHI in operibus iunctim editis, prodiit etiam nouiſſime ſeparatim *Graece et Latine cum notis variorum;* Cantabrigiae 1744. 8. atque germanico idiomate, cura IO. SALOM. SEMLERI, Wratisl. 1748. 8. Caeterum autem vix ac ne vix quidem teſtis locuples eſſe videtur PLVTARCHVS, de religione Aegyptiorum antiquiſſima, ſed potius illa tempora, cum recentioribus, in quibus populus hic iam graeciſſabat, confudiſſe videtur

§. VIII

Iam vero *Iſidem* atque *Oſiridem*, quibus prognatos ſcribam parentibus, incertus in variis auctorum ſum opinionibus, cuius quidem inconſtantiae nullam aliam, quam hanc cum IABLONSKIO arbitror eſſe cauſſam, quoniam Graeci, ex quibus omnis Aegyptiorum haurienda eſt hiſtoria, relatas ſibi ab Aegyptiis traditiones, aut minus recte aſſequuti fuerunt, aut vehementer ſaltem eas adulterauere. *Oſiridem* fratrem fuiſſe *Iſidis*, quem deinceps viro tempeſtiua socium ſibi genialis adſciuiſſet lecti, PLVTARCHVS exiſtimat;

mat; filium autem illum *Iſidis* fuiſſe, LACTANTIVS, MINVC. FELIX, et LAVR. PIGNORIVS perhibent; alii denique, quo magis ineptum aliquid excogitari vix poteſt, fuiſſe eos dicunt in utero materno gemellos, hicque inter ſe coiuiſſe, atque inde grauidam *Iſidem* factam in ipſo utero peperiſſe *Horum*, ſicque omnes tres in lucem prodiiſſe ſimul [a]

a) Plura de genealogia origineque *Iſidis* atque *Oſiridis* expendit Celeb. IABLONSKIVS *loc. cit. p. 140.* ubi ſummo etiam ſtudio in veram nominis *Oſiris* inquirit originem

§. VIIII

Sed quid eſt, quod hiſce opinationum diuortiis paenitius introſpiciendis, diu immoremur? Magis inclinat animus, neque eſt, niſi fallor, longe ab re alienum, inquirere potius, quid praeſtiterit OSIRIS, quod tantum apud ſuos adeptus fuerit nomen. Inclytum itaque eius in Aegypto regnum maxime pacis florentibus ſtudiis fuit, ſique libet credere vetuſtae rerum famae, non bos arator, non mitiores hucuſque fuerunt fruges. Quibus perſpectis, totus OSIRIS, ut fertur, eam vertebatur in curam, ut agrorum incolarumque miteſceret fera natura, arareque terram inſtitueret. Ita enim iam canit TIBVLLVS: [a]

Primus aratra manu ſollerti fecit OSIRIS,
Et teneram ferro ſollicitauit humum.
Primus inexpertae commiſit ſemina terrae,
Pomaque non notis legit de arboribus.
Hic docuit teneram palis adiungere vitem, [b]
Hic viridem dura cedere falce comam.

Sicque

Sicque rebus ſuis domi bene conſtitutis, in alias etiam terrarum plagas magnum eum inſtituiſſe iter et adusque eſſe in Europae regiones progreſſum, DIODORVS memorat SICVLVS, eadem ut exteris exhiberet beneficia, potumque etiam ex hordeo, uti quidam addunt, parandi oſtenderet rationem [c]

a) *Carm. Lib. I. Eleg. VIII.* iuxta edit. IANI BROCKHVSII; Amſt. 1708. 4

b) Negat quidem hoc Clar. IABLONSKY *loc. cit. pag. 130.* magnumque aduerſus religionem Aegyptiacam, aſſerto hoc committi putat piaculum, utpote qua, prouocans ad PLVTARCHVM, vino aliquid ineſſe peſtiferi, ſtatuebatur; Sed quod pace tanti Viri dixerim, aduerſari Eius ſententia videtur Scripturae S. qua duce *Gen. XXXX, 1–5. 9–13.* expreſſis edocemur verbis, vini uſum Aegyptiis utique fuiſſe in conſuetis

c) Vid. DIOD. SIC. *loc. cit. Lib. I.* atque MARTIANVS CAPELLA *Satyric. Lib. II. pag. 39.* iuxta edit. HVG. GROTII; Antw. 1599. 8

§. X.

Praeter ea autem, quae in antecedentibus expoſuimus, praeſtita ab OSIRIDE populis ſuis beneficia, regiaeque in ſubditos propenſionis documenta, quam maxime commemorabile adhuc eſt illud, quod inter inuentores medicinae primum ille occupet locum. [a] Atque, ſi verum eſt, quod, ſicuti quidam haud male interpretati fuerunt, *Oſiris*, vox ſit coptica, quaſi *Vdſie-re*, hocque βασιλεα σωτηρα, *regem ſeruatorem*, aut etiam αιτιον της σωτηριας, *ſalutis auctorem* ſiue *cauſſam*, uti linguae huius gnari uno profitentur ore, ſignificet, atque *Vdſie* ſiue *Vſe* Aegyptiis idem ſit ac σωζειν, *ſeruare*, *re* vero deſignet *regem*, aut etiam *facere*, adeoque cauſſa-

caussalitatem subindicet; (quam ipsam originationem suo testimonio PLVTARCHVS etiam comprobat, qui *Osirim* ἀγαθοποιὸν *beneficum*, vel *bonorum* esse *caussam* docet:) quid quaeso apparet manifestius, quam quod, uti innumera hoc comprobant exempla alia, a primariis, quae obiit, muneribus, nomen sortitus sit suum? quid clarius, quam, quod medendo etiam, salubribusque consiliis, ciuibus suis prospexerit, curamque sanitatis eorum gesserit

(a) De hac scilicet antiquissimae gentes inter se certarunt fere omnes gloria, et quaelibet paenes se natam eam esse putauit, suisque adscripsit Diis. Caeteris itaque iam missis, de Aegyptiis hoc nostris testantur, PLINIVS, *Hist. Nat. Lib. VII. Cap. LVI.* MERCVRIALIS, *Var. Lect. Lib. II. Cap. XVIII.* aliique, de quibus conferri meretur DAN. VINCKIVS, *Amoenitatt. Philol. med. p. 6. seqq*

§. XI

Magis tamen adhuc hoc ipsum ex iis, quae de OSIRIDE uti olim, ita hodienum quoque prostant, si recte sentiam, numismatibus apparet, inscriptionibus atque monimentis. Ita enim in prioribus atque ultimis communissime audit CONSERVATOR, omnia vero, quibus ponitur, simulacra eo redeunt, ut *Deus* inde eluceat *salutaris.* Fingitur ille corpore plerumque humano, a calce usque ad caput, quod nunc humanum, nunc accipitris est, quia scilicet, AELIANO teste, viuida oculorum acie, rapidoque volatu reliquas omnes auis haec praecellat; [a] in capite, quocunque ille etiam conspiciatur, cornubus globulisque plerumque instructus est, utpote quos in omnibus fere numinum Aegyptiacorum videre

licet simulacris. Interdum etiam sub integra accipitris forma, in obeliscis inprimis, aliisque veteris Aegypti monimentis; interdum sub specie alius auis, cui rostrum abscissum est; b) interdum cum Sole in capite; interdum denique sub forma Senis cum canibus, c) effingi solet. Et quamuis ipsis hisce sub symbolis Solem, utpote quem sub imagine OSIRIDIS cultum fuisse d) credunt, latitare, memoriae proditum sit: magis tamen consentaneum nobis videtur, nihil illis indicari aliud, quam quod deus ille fuerit salutaris, medicamque artem, nisi inuenerit, propagarit saltem, inuentisque aliis auxerit quam plurimis.

a) De *Natura animalium* opere pererudito variaque doctrina refertissimo, quod cum animaduersionibus CONR. GESNERI, et DAN. GVIL. TRILLERI, curante ABRAH. GRONOVIO, cum eiusdem annotatt. prodiit Lond. 1744. 4. *Lib. VII. Cap. IX.* Vnde etiam discas; multos accipitres Soli sacros a sacerdotibus Aegyptiacis, alitos fuisse, hosque ipsos eapropter *Hieracoboscos*, hoc est, nutritores accipitrum dictos fuisse. Consentit hac in re PLVTARCHVS lib. cit. *de Iside atque Osiride*, ubi eandem rationem indicat; neque hoc ab alia eius nominis discrepat deriuatione, iuxta quam, teste DIODORO SICVLO, illud, πολυοφθαλμον, hoc est, *multoculum* designat; melius tamen adhuc a Coptico *osch multum*, et *iri facere*, *multa facientem* significare potest.

b) Quae quidem *Ibidem* indicare quibusdam videtur, quod etiam verum esset, nisi alia nos contrarium credere iuberent, quae ab ea, uti infra exponemus, clysterum usum illos didicisse, eaque propter diuinis eam prosequutos etiam fuisse honoribus volunt, hincque abscissum rostrum admittere haud sinunt.

c) De his scilicet AELIANVS testis est, *loc. cit. Lib. X. Cap. XLV. Isidem*

eos

eos in quaerendo *Osiride* aliquando adiuuasse, ferasque bestias forte occurrentes abegisse, unde ii, non in magno solum apud posteros erant honore; verum etiam factum inde esse suspicor, ut DIODORVS *Anubim* producat, hoc est Deum, capite canino, *Isidis* atque *Osiridis* custodem

d) Nomine atque numine *Osiridis* nihil aliud, quam Solem significatum fuisse, prae aliis ostendit Celeb. IABLONSKY *loc. cit. Tom. I. Lib. II. Cap. I.* quod totum de *Osiride* agit; alii *Nilum* intellectum volunt; vid. PLVTARCH. *loc. cit. p. 363.* LVCIANVS in *Ioue tragoëdo*, edit. cum notis varior. schol. gr. etc. et Praef. IO. GEORG. GRAEVII, Amst. 1687. 8. *Tom. II.* qui ita: Ἀιγυπτιοι, ὑδατι θυȣσι. Καὶ το μεν ἁπασι κοινον τοις ἀιγυπτιοις το ὑδωρ. Ιδιᾳ δε Μεμφιταις μεν ὁ βȣς θεος. Πηλȣσιωταις δε κρομμιον; quaeque ad hunc locum explicandum egregie commentatus est modo laudatus IABLONSKY *loc. cit. pag. 127.* alii denique *Bacchum*, quamquam, pari ratione, respectu ad Solem habito, vid. HERODOT. *Lib. II. Cap. XLII.* CLAVD. SALMASIVS *de annis climactericis, pag. 566.* alia in praesenti aliorum figmenta ut taceamus

§. XII

Hoc vero antequam exponamus uberius, silentio supprimendum non est, eundem hunc nostrum OSIRIDEM alio etiam nomine venire solere, SERAPIDIS siue SARAPIDIS.[a] Et licet quidem me non fugiat, fuisse haud paucos, qui hac de re non conueniunt, et non unam quidem, sed duas personas fuisse, maxime inter se diuersas, certo credunt certius:[b] vix tamen ac ne vix quidem in contrariam ego partem abire dubito, atque contendere, unum eum fuisse eundemque. Etenim si verum est, quod non uterque solum, celebre apud Nilicolas olim fuerit numen; verum in marmoribus antiquis iisdem etiam afficiatur honoribus, atque pro

Ioue aut Sole habeatur; deus uterque nominetur maximus; inter numina ponatur valetudinis tutelaria; iisdemque etiam gaudeat symbolis; quinimmo cum Iside denique pingatur etiam coniunctus: quid vero similius est, quam quod non duo, sed unus sub diuersis his lateat nominibus? At vero, si hoc denique accedit, quod HERODOTVS [c] religionem describens Aegyptiacam, deos illorum memorabiles commemoret omnes, ISIDEM, OSIRIDEM atque HORVM, de *Serapide* vero ne verbulum quidem addat, quod tamen, si tantum fuisset *Serapis* numen, quale vendidatur, salua fide historica, nunquam praeterire debuisset; quodque, id quod maximi momenti esse suspicor argumentum, in tabulis etiam illis antiquis, quae puram primamque Aegyptiorum religionem exhibent omnem, totamque eorum complectuntur theologiam, uti est *mensa Isiaca*, infra uberius commemoranda, nusquam *Serapidis* fiat mentio, aut separata *Serapidis* ab *Osiride* deprehendatur figura: non vero simile, sed certissimum esse confido documentum, OSIRIM atque SERAPIDEM unum fuisse eundemque [d]

a) De huius etymologia consulendi sunt, praeter PLVTARCHVM *loc. cit.* atque SVIDAM sub hac voce, AVGVSTINVS de *Ciu. Dei Lib. XVIII. Cap. V.* atque saepe laudatus IABLONSKY *loc. cit. Lib. II. Cap. V.* nec non BERNARDVS MONTEFALCONIVS *Palaeogr. Graec.* Paris. 1708. fol. *Lib. II. Cap. VI*

b) Putant scilicet quidam, *Serapim* antiquis illis temporibus plane fuisse ignotum, atque a PTOLOMAEIS demum saltem inuectum, ex quibus eminent atque consulendi sunt DIONYS. PERIEGETA, *Descript. Orbis, Graec. cum Comment.* EVSTATHII, Archiep. Thessalon. Lutet. ex offic. ROB. STEPHANI, 1547. v. 255. atque ad hunc EVSTATHII Scholia;

lia; PLVTARCHVS *loc. cit.* CLEM. ALEXANDR. *Protrept. p. 31.* CYRILLVS ALEXANDR. *aduersus Iulian. Lib. I.* inter *Opp. eius* iunctim edita, Gr. et Lat. studio IO. AVBERTI; Paris. 1638. MACROBIVS *Saturnal. Lib. I. Cap. VII.* atque IABLONSKY *loc. cit. pag. 226.* Alii, a Patribus inprimis seducti, Iosephum Patriarcham, propter beneficia Ægyptiis praestita, inter deos eorum fuisse relatum, hocque nomine appellatum existimant: sed neutram illorum sententiam ita comparatam esse spero, ut iis, quae hic proposuimus, rite pensitatis, fidem amplius mereantur

c) *Hist. Lib. II.*

d) Vid. praeter RAPH. FABRETTI *Inscript. antiqu.* Romae 1707. fol. *pag. CDLXVI.* et DAN. CLERICVM *Hist. Med. Part. I. Lib. I. Cap. VI.* IO. LEHMANNI Disp. de *Serapide Aegyptiorum Deo maximo;* Vitemb. 1666. atque IO. DAN. MAIORIS *Serapis radiatus, medicus Aegyptiorum Deus, ex metallo et gemma;* Kil. 1685

§. XIII

Quod, ut nunc eo appareat clarius, ex imaginibus, quibus OSIRIS siue SERAPIS effingitur, et quarum apud MONTEFALCONIVM, atque in nouo illo opere, quod splendidum illud opus in compendio sistit, satis magnus est numerus, in conspectum producere placet, plane singularem, quae a manu quidem Aegyptiaca profecta non videtur, insolitum tamen atque Aegyptiis peculiare prae se fert artificium. Stat ille Senex, (vid. in *Tab. Fig. 4.*) capite radiis fulgente, atque calatho imposito, coma et barba promissa, quales alias in Iouis imaginibus obseruantur. Corpus, a capite usque ad pedes amictum, complicatur serpente, cuius caput supra pedes conspicitur, corpus vero eius, corpus hominis ascendendo

ſtringens, multis illud gyris circumuoluit, qui ad humeros terminantur. Serapis caudam illius tenet ſiniſtra, quae ſola videtur libera, dextra quippe ſub veſte tegitur, quin bracchium totum veſte tectum conſpicitur, excepto ſolo cubito, quem nudum videre licet, quod non ſine arcana quadam ratione factum eſt. Gyri autem atque flexus ſinuoſi ſerpentis, quatuor relinquunt ſpatia, in quibus duodecim ſic dicti Zodiaci apparent ſigna. MONTEFALCONIVS nihil aliud hanc imaginem eſſe arbitratur, niſi magnum illum Iouem, Solem, Serapim, in Graecia atque Latio Inſcriptionibus adeo celebratum; ſerpentem flexibus multis corpus circumdantem, Solis per Zodiacum innuere curſum; corpus autem Serapidis, mundum ſiue terram, quae radiis ſolaribus foecundaretur: ſed nobis longe alia ſymbolorum horum videtur eſſe ſignificatio, quam quidem nunc in medium proferre licebit

§. XIIII

Senex itaque ille ſtans, quid indicat aliud, quam quod medicae artis beneficio, longaeuitatem acquiramus, qua nihil eſt optabilibus, nihil mortalibus in votis magis? Ipſum vero hunc Senem, medica arte eſſe peritum, calathus oſtendit, qui caput eius ornat, radiis corruſcans, quibus medicina omnem illuſtrat vitam humanam, quique calathus, uti in aliis numinibus ſalutaribus, opem indicat, quam per medicamenta varia mortalibus ſuppeditant. Serpens corpus Senis multis circumdans gyris atque flexibus, non uti antea ex MONTEFALCONIO repetiimus, Solis per Zodiacum curſum denotat, ſed potius, uti frequentiſſimum Deorum medicorum ſymbolum eſt, ita noſtrum etiam Senem eo decet magis, quo clarius

indicat callidum esse debere medicum atque prudentem, quae quippe virtutes serpentibus familiares esse dicuntur quam maxime. Ecquid autem spatia illa quatuor, quae sinus serpentis flexuosi relinquunt, et quibus duodecim sic dicti Zodiaci continentur signa? Haec certe eorumque significatus fugere illos non possunt, quibus aliqua tantum ex parte veterum Aegyptiorum medicina cognita est atque perspecta. DOMINICUS scilicet AULISIUS, ICtus et Professor quondam Neapolitanus,[a] ostendit, *Nechepsonem*, quem Aegyptiorum regem et eundem fuisse affirmat SCHULZIUS,[b] qui alias nomine *Pharaonis Nechonis* celebratus fuit, Astronomum clarissimum, signis Zodiaci certos praefecisse deos, hosque ipsos, Astrologiam cum medicina coniungens, inter partes corporis humani ita distribuisse, ut cuilibet membro unum ex his praeesset signis, suaque in conservanda sanitate morbisque vel efficiendis, vel curandis iterum conferret symbola. Quae si cum methodo Aegyptiorum medendi, infra explicanda uberius, sedulo conferamus, nihil apparet manifestius, quam quod signa Zodiaci in nostro Serapide occurrentia, id indicent, omnes deos deosque salutares in uno hoc OSIRIDE conspirasse atque fuisse coniunctos. Vides igitur, ut paucis praecidam, in Simulacro Osiridis, siue Serapidis, hic proposito, nec mundum, nec coelum, nec solem eiusque cursum, sed omnem potius, uti opinor, in compendium quasi redactam, medicinam Aegyptiacam.

a) Reliquit scilicet ille inter codices manu sua exaratos, quoque de *Ortu et progressu Medicinae Libros VIII.* qui ultimam tantum expectabant limam. Conspectum illorum iuxta omnes suos titulos debemus NI-

COLAO

colao Avlisio, qui illum catalogo ſcriptorum fratris Dominici, Libris Eius *delle Scuole Sacre*, Neapol. 1723. praemiſſo adiecit. Et dolendum utique eſt, quod ipſe hic commentarius Auliſii de medicinae fatis, lucem nunquam viderit, nec ſpes nobis unquam illum videndi ſuperſit, ſiquidem opus de antiqua medicina habuiſſemus omnibus numeris abſolutiſſimum. Interim tamen, cum multa et in ipſo conſpectu deprehendas lectu digniſſima, ex quibus depromat, cui argumentum ſcribendi deeſt, operam dabo, ut proxime ille iterum typis exſcribatur.

b) Vid. eivs *Hiſtor. Medic. p. 160. ſeq.* Conf. le Clerc *Hiſtoire de la Medecine p. 87*

§. XV

Sed nondum peracta fabula eſt, producenda et reliqua, quibus abundat Aegyptus, in ſcenam ſunt numina ſalutaria. Non enim Osiris ſolum receptus in templa Deorum fuit: verum etiam muliebri virtuti, maximi ſemper habitae ab Aegyptiis, ſuum ponebant decus ſuumque pretium. Ipſam etiam Isim, *numen*, ut cum poeta loquar,[a] *Orientis anheli*, diuino proſequuti ſunt cultu; quinimmo, ſi verum confiteri decet, longe ille adhuc celebrior crebriorque quam ipſius deprehenditur *Oſiridis*, quare etiam frequentiſſime *illa*, *hic* rariſſime in marmoribus antiquis atque eruditis occurrit lapidibus. Namque omnium *illa* rerum habebatur mater, hinc in urbe *Sai*, in templo *Mineruae*, quae eadem eſſe putatur *Iſis*, haec ex Plvtarchi teſtimonio proſtabat Inſcriptio: svm qvicqvid fvit est et erit nemoqve mortalivm velvm mihi adhvc detraxit. Et quemadmodum

modum *Ofiridem* immites terras Cererifque ignaras vomere imbuiffe antea tradidimus; ita Coniux eius, Isis fociatas illi hoc in negotio porrexit manus, praeter ea autem leges etiam, quibus domi uterentur, ciuibus fuis dedit, hincque aequitatis fimul atque legum habita fuit praefes, fiue ut poeta canit: [b]

Prima dedit fruges alimentaque mitia terris,
Prima dedit leges.

nomenque adepta fuit *Thefmophorae.* [c] Nec tacenda funt alia eius inftituta egregia, quibus fuccurriffe mortalibus dicitur. Ita illa fragilem ratem prima omnium, ut quidam auctores funt, truci credidit Pelago, atque, fiue fecuram fe, muliebri fidentia, rata, aduerfum incerta maris et rabiem Noti; fiue, quod fluctus quoque ac tempeftates, feminae, quae in omni re dominatur, pronas in obfequia fore, fperauerit; fiue non fatis habens, Neptunum procul e terra fpectare, nauem conftruxit, ac fuo cum *Ofiri*, curfus Pelagii comite, magnos in ufus, ciuibus mare aperuit, [d] remque eos docuit nauticam. Immo fuit haud diu poft ingeniofus eam in rem Isidis apprime amor, atque acre iuuandi fuos defiderium, ut, impatiens morae omnis, ratem prima etiam velificaffe dicatur. [e] Inprimis tamen inuentae etiam medicinae gloriam huic fuae Isidi tribuunt Aegyptii, tantamque in arte falutari calluiffe eam dicunt peritiam, ut non pharmaca falutariaque folum remedia inuenerit complura: [f] verum morbis etiam alias incurabilibus mederi, quia immo poft mortem etiam adhuc in fomno, fi quis opem ab ea petiiffet, apparuiffe, manifeftamque Numinis praefentiam oftendiffe, ficque promtiffimum indigentibus exhibuiffe auxilium celebretur.

Hisque atque talibus aliis, quando iuuari vitam humanam reddique in dies beatiorem, pro se quisque experiretur, facile fuit effectum, ut tantam auctorem munerum, ISIDEM, summis in honoribus haberent. Et inter hos veluti cancellos, si continuisset sese grata veneratio, haud sane, ut reprehendas eam, necesse foret; sed ea temporum superstitione, miscentur diuina humanis, hinc post obitum, religiones, ut magno Deorum numini, decernuntur, atque inter ipsa artis medicae refertur Numina tutelaria; templa constituuntur, ad quae tanquam ad sacram ancoram confugiebant omnes aegroti, precibusque in eis eam vocabant, sacrificiis colebant, omniaque peragebant, quicquid modo superstitio excogitare valebat g)

a) Ita STATIVS *Siluarum Lib. III. Silu. II. v. 102.* iuxta *edit. Aldinam*; Venetiis 1519. 8

b) OVIDIVS NASO *Metamorphos. Lib. V. v. 391.* inter *Opera cum not. integr.* cura PETRI BVRMANNI; Amstelod. 1727. Voll. IV

c) Inde apud GRVTERVM *fol. LXXXIII, 10.* appellatur FRVCTIFERA, atque in nummis, et apud OVIDIVM *Metamorph. Lib. IV. v. 688.* spicas nitido auro flauentes tenens conspicitur. Inde *Isidem* in Sueuis cultam, de qua postea, doctiss. DOEDERLINVS in *Antiquitt. Gentilismi Nordgauiensis §. XXIII.* vocat: *Die Erfinderinn der Früchte, und Ernährerinn aller.* Ad quae verba examussim vox illa τιθηνη και πανδεχη, uti diuinum PLATONIS os illam vocat, respondere videtur. De legibus autem ab *Iside* latis, nomineque *Thesmophorae*, praeter DIOD. SICVLVM *loc. cit. Lib. I. Cap. XXXIX.* consulendus est Illustr. SPANHEMIVS; et sane *Isidi* δικαιοσυνη sacra fuisse facta, vel ex lapide REINESIANO *Cl. I. CXXXV.* constat

d) De hoc *Isidis* rei nauticae studio, cuius ipsius inuentrix dicitur, atque

cuius ipsius caussa summum illi, tanquam aequoreae Thetidi, Ægyptios habuisse honorem ex PLVTARCHO intelligimus; adscitamque velut a Neptuno regni in consortium, Nereidum chorus omnis et monstra natantia venerantur, inprimis legi meretur atque commendandus est Vir Clar. IO. GOTTLOB BOEHME, magnum Phoebi incrementum, atque Lipsiae meae Prof. Publ. Disp. altera *de Iside Sueuis olim culta;* Lips. 1749. ab initio, ubi etiam lepida atque febriculosa OLAI RVDBECKII erudite refutatur sententia

e) Ita HYGINVS inter Mythographos lat. ex edit. THOM. MVNCKERI, Amst. 1681. 8. *Tom. I. Fab. ult. Velificia*, inquit, *primum inuenit* ISIS. *Nam dum quaerit Harpocratem, filium suum, rate velificauit.* Inprimis autem comtus CASSIODORI est locus, *Var. Lib. V. Epist. XVII.* ubi elegans quam maxime veli inuenitur descriptio, iuxta quam *nauium* dicitur *faciens alas, linum volatile, quietum nautarum auxilium, quorum beneficio conficiunt otiosi, quod a celerrimis auibus vix probatur impleri.* Quibus praeclaris in rem naualem meritis, haud etiam visa omnino indigna est *Isis*, quin caerula inter Ponti numina obtineret principatum.

f) Vid. DIOD. SICVLVS *Lib. I. Cap. XXV.* Inprimis vero inuentum quoque et nuncupatum videtur emplastrum *Isis* dictum, atrae bili accommodatum, cuius tam frequens apud veteres medicos, GALENVM inprimis, fit mentio. Vid. DAN. VINCK *loc. cit. p. 15.* Inde apud OVIDIVM deam semet ipsam nuncupat auxiliarem. Inde IVVENALIS iuxta edit. cum notis varior. cura CORN. SCHRAEVELII, Lugd. Bat. 1664. 8. *Sat. XIII. v. 93*

Decernat, quodcunque volet, de corpore nostro
ISIS, *et irato feriat mea lumina sistro*

g) Vid. HENR. IAC. VAN BASHUYSEN Disp. *de Iside, magna Deorum matre;* Seruest. 1719. cui adde IVL. FIRMICVM MATERNVM *de erroribus religionis profanae* apud VOSS. *loc. cit. Lib. II. Cap. LVI*

§. XVI

De templis autem atque facellis in fuperftitiofum ISIDIS cultum conftitutis, infra, ubi de cultu ipfo fanitatis cauffa peracto, exponemus, opportunior differendi dabitur occafio; nunc, nifi animi fruftra fum, de fignis atque fimulacris, quae fumma venerari folebant caerimonia, agere magis confentaneum erit. Iam vero, illa ipfa inter fe non confentiunt, plura illorum fi inuicem conferas; pleraque tamen ac potiora integram eius effingunt ftatuam, a capite ufque ad pedes. In his mirere, ut operofam infolitamque Ifidis figuram fi confideres, tot diuerfa aliorum Numinum, quae fuperftitiofa excogitauit pofteritas, Solis, Lunae, Dianae, Cereris, Iunonis, Mineruae, Proferpinae, Cybeles fymbola, uni huic Deae cuncta apponantur. Colebant certe Aegyptii folem, colebant lunam, quos cernebant, et quorum opibus aperte iuuabantur. Nec tamen interim dubium eft, quin maius etiam quoddam, abditumque Numen, quam folem vel lunam,[a] vel terram,[b] fed id, quod toti quafi praefit uniuerfo, et Pantheon velut quoddam, reperire in hoc figno tibi videare, quod vires aliis Diis tribui folitas, magnitudine ac poteftate fua complectatur;[c] ut doceatur, ab huius diuinitatis, quam in eo fimulacro colebant, voluntate propitia, nihil rerum fecundarum fibi non effe exfpectandum

a) Ita PLVTARCHVS *loc. cit.* DIODORVS SICVLVS *Lib. I. Cap. XI.* DIO CASSIVS *Hift. Rom.* iuxta edit. fplendidam atque eruditam IO. ALB. FABRICII atque HERRM. SAM. REIMARI, Hamb. 1750. fol. *Lib. L.* ftatuunt

b) Ita

b) Ita SERVIVS ad VIRGILII *Aeneid. Lib. VIII. v. 696. Isidem* Aegyptiorum lingua *terram* esse putat, hancque ipsam, *Isidem* esse existimat; qua in re sequuti illum sunt ISIODORVS *Lib. VIII. Cap. XI.* MACROBIVS *Saturnal. Lib. I. Cap. XX.* aliique plures

c) Quod nec mihi a vero videtur alienum, reputanti, apud Aegyptios, uti ex Inscript. antiqua apud GRVTERVM *LXXXII, 22.* patet, *Isidem* fuisse omnia, unamque illam omnes in magno nominum ambitu retulisse deos

§. XVII

Designant itaque rerum, quas gubernat, potentiam copiae atque ubera, quibus *corpus eius omne densatur*, uti MACROBIVS scribit;[a] beneficentiam eiusdem manus adumbrant apertae, quae huic simulacro dantur, ut Deae cuiusdam praepotentis atque salutiferae effusa in homines bonitas largitasque cunctis patere demonstretur. Haec illa ipsa est ISIS, quae *Magna* alias *Deorum* dicitur *Mater*,[b] quae *Myrionyma*, hoc est mille nominum dea[c] vocata fuit; haec est, cuius cultus haud paucas dissonasque linguis moribusque gentes, velut quaedam infecit contagio, atque in Asia, Thracia, Phoenicia, Macedonia, ipsisque Athenis, bimarique Corintho, apud Romanos,[d] immo in ipsa denique Germania,[e] et apud omnes fere populos

— — *qui sunt a Gadibus usque*
Auroram et Gangen

suos nasceretur cultores, atque cuius diu multumque inconcussa fuit reuerentia

a) *Saturnal. Lib. I. Cap. XX.* pari modo uti apud Graecos sequenti aeuo, Diana Ephesia, quae Polymamma ideo dicitur, atque Cereris Romanorum mammosa

b) Vid. modo cit. BASHUYSEN Disputat. *de Iside, magna Deorum matre.* LVCIVS APVLEIVS *Metamorph. Lib. XI.* inter Opp. eius iunctim edita, cum interpret. et not. IVLIANI FLORIDI, in usum Delphini; Paris. 1688. 4

c) Vid. GRVTER. *LXXXIII, 11*

d) Vti testes sunt LIVIVS, DION, TERTVLLIANVS, ARNOBIVS aliique et in primis IO. OLIVA, *in marmor Isiacum Romae effossum, Exercit.* Romae 1719. 8. *Cap. II.* id quod etiam erudite exposuit, Illustris GEBAVERVS, Academiae Goettingensis decus, in *Act. Erudit. 1720. pag. 395*

e) Vid. CORNEL. TACITVS *de Moribus Germanorum* inter Opp. ex recens. et cum notis IO. FRID. GRONOVII; Amst. 1673. 8. edit. *Cap. IX.* atque modo laudatus Clar. IO. GOTTL. BOEHME Diss. binis *de Iside Sueuis olim culta;* Lips. 1748. 1749. quibus adde Cel. AVCTOREM *des neuen Büchersaals der schönen Wissenschaften Tom. VI. p. 375.* et *T. VII. p. 73.* nec non *Commentarios Acad. Reg. Paris. Inscriptionum et elegant. litterar.* et in eorum *T. V.* Clar. FONTENII *diverses conjectures sur le culte d'Isis en Germanie, p. 63*

§. XVIII

Non autem magnum solum Aegyptii nobis aliquod Numen in Isidis suae coluisse videntur simulacro; verum reconditum etiam, quodque longe plus habeat in recessu, quam externa symbolorum fronte promittat. Etenim, licet a vero dissimile non sit, quod lunam forsan, aut terram, uti antea expositum fuit, atque

ex

ex integra teſtium nube, qui huc ſpectant, Clariſſimus affirmat IABLONSKIVS, veteres huius gentis auctores ſatoreſque, in ea colere potuerint: Maius tamen moueo opus, utinam! vi quoque ingenii ac ſermonis elegantia maiore, quam quae timido mihi ac tenuitatis conſcio meae huc uſque non potuit non pudorem incutere. Videbant ſcilicet poſteri, tot variorum munerum genera in homines ab hoc Numine proficiſci, quae neque a ſole, neque a terra accepta referri poſſent, ſed pollentiori cuidam debeantur enti. Huius autem Numinis, quod rebus cunctis praeeſſet, vim poteſtatemque cum ſentirent, tanto cupidius humanae curioſitatis more, naturam eius explorare ſtudebant, quanto mirabiliores eius eſſe iudicabant vires. Sed huius ipſius entis naturam ratione perſpicere cum non poſſent, eius receſſus tam altos exiſtimabant, ut abſconditum quoddam Numen colendum ſibi putarent. Huius igitur numinis, quod cauſſas tam arcanas haberet, ſcientia, cum Aegyptiis non poſſet obſcura non eſſe, hic quidem ipſius numinis formam obſcurabant, ut in eo venerarentur occultam quandam diuinitatem, qualem in ea reperire ſibi viderentur

§. XVIIII.

Vultum igitur eius obſcurabant, cuius oculis apertis atque acribus aſpiciuntur quidem cuncta atque curantur, ſed modis tam mirabilibus, ut Aegyptii intelligere eos haud poſſent. Nunc igitur facie fingebatur canina, nunc humana, nunc auis caput gerebat, nunc in capite auem, aliaque circa illud ſymbola, quae magnae erant indaginis. Eiuſdem obſcurabant manus, quae tantam tot munerum copiam liberaliter effunderent, quantam ex cauſis

ſuis

ſuis animo complecti non poſſent. Gerit itaque iugamentum leminiſcatum, quod graeci ἐγκαρπον dicunt, hoc ex collo eius pendet, omni florum fructuumque abundantia refertiſſimum, hocque uberrimo cornu quaſi copiae omnium ſui cultoribus promittit generum opes, ut eos ſui veneratione teneat. Eo cum animos oculoſque conuerterent Aegyptii, nihil erat affluentiae, quin ſibi eam promitterent a numine magnae ſuae ISIDIS. Eiuſdem obſcurabant pedes, ſub quibus vertuntur cuncta atque reguntur. Pedes enim ſymbolum ſunt pietatis atque imperii, uti ex ipſis hoc patet literis diuinis; inprimis non diſtorti illi ſi fuerint, ſed coniuncti, vim deſignant atque ſtabilitatem magnam. Horum genua ſedes habentur miſericordiae, quibus per ceram vota affigebantur tabulis inſcripta atque ſignata; ſicque totius huius idoli membris eorumque figuris magnum quoddam ſignificari videtur Numen, ſed abſconditum ſimul atque obſcurum

§. XX

Qua quidem in re, ſi liceat nobis dicere, quid ſentiamus, manifeſto ſatis Cacodaemonis notiſſima illa apparet Cacozilia, quae affectatione rerum diuinarum multarum certe maximarumque multis ſe prodit locis. Nimirum ſummum illud aeternum atque immenſum, quod in DEO reperitur, nulla hominum intelligentia poteſt comprehendi, ſed ea re ſuam diuinitatem maxime declarat, cum modum ingenii humani infinita altitudine ſua excedit, quo cupidius eius naturam receſſuſque ſcrutari labores, eo maiori rerum admirabilium obſcuritate cognitionem tuam inuoluas. Itaque DEVS ipſe a Vate diuino dici voluit *Deus abſconditus*, eam-

que

que suam appellationem factis pluribus illi consentaneis comprobauit. In sacraria enim Hierosolymitana nube tectus descendit in eisque sua habuit arcana,[a] uti ipsis gentibus, profano cultui deditis, fuit cognitum. Nimbo opertus Israelitas per loca duxit deserta,[b] leges in monte Sinai tulit,[c] ipse quidem in luce habitare dicitur inaccessa, quo nemo accedat.[d] Haec et alia, quae interna Dei oculis humanis claudunt, maiestatem eius faciunt augustiorem, maiorique colendam reuerentia. Sed aduersarius Dei similem numinis abditi venerationem, apud omnes homines falsa religione deprauatos, sibi quaerit, pro ea libidine ac profunda ambitione, qua nihil diuini sibi non arrogat honorique diuino petulans obtrectat

a) *3. Reg. VIII, 9*

b) *Exod. XIII, 21*

c) *Exod. XIX, 16*

d) *1. Timoth. VI, 16*

§. XXI

Sed, ne in alienam messem videamur inmittere falcem, ad illustriora nunc aliqua, quibus effingitur Isis, quorumque apud Montefalconivm satis magnus est numerus, progredi libet simulacra. Sistimus in praesenti ex multis aliis, (vid. in *Tab. aen. Fig. 5.*) *Isidem* Romanam, quae ad supra descriptum *Osiridem* siue *Serapidem*, tanquam coniux pertinere videtur. Signum illud est, os humerosque Deae simile. Insolitum illa habet nihil; torquem collo gerit, quasi ex unionibus concinnatum; strophium illud magnum ex collo pendens, humerosque ornans, simile est iis,

quae non ita pridem in usu erant. Veste induitur aperta, caetera uno intuitu percipias. Serpens illam circumdat, at, non tot gyris atque flexibus, quot in *Osiride* supra descripto deprehendis, corpus circumuoluens, sed uno tantum ambitu, multis postea gyris ad pectus illius ascendens, et dubium est nullum, ad aliquam religionis partem eo respici; vero tamen similius ad ea illius beneficia, quae tanquam *Dea salutaris* praestitit, uti ex iis patet, quae supra ad *Osiridem* exposuimus. Illustrius simulacrum plusque in recessu fouens, videtur illud, quod CLERICVS [a] ex CASALIO recudendum curauit. In hoc plura adsunt symbola. A capite usque ad pectus conspicitur nuda, reliqua pars corporis clypeo ornata est quadrato oblongo, in quo capita, aues, cornua, semilunia, multaque alia, ipsumque vides *Osiridem* cornubus ornatum bouillis. Aliud neque minus illustre ISIDIS simulacrum in Commentariis Acad. Reg. Parisinae Inscriptt. atque elegant. litter. [b] exstat, non propter figurae suae magnitudinem solum, verum etiam propter alia symbola, quae in illo conspiciuntur, quam maxime memorabile. In huius capite auis quaedam rostro adunco deprehenditur, quam MONTEFALCONIVS pro accipitre habet, nos vero rectius *Ibidem* esse existimaremus, nisi ea, quae supra in *Osiridis* commemorauimus symbolis, aliud nos credere iuberent

a) Vid. Eius *Histoire de la Medecine p. m. 15*

b) Iuxta versionem germanicam a GOTTSCHEDIA, quae sola suo exemplo comprobat, non viris solum datum esse, eruditionis intrare sacraria, verum etiam in feminarum pectore sacrum aliquid latere, aditumque illis ad Corinthum esse concessum, curatam. *Tom. VII. p. 5. seqq*

§. XXII

§. XXII

Taceo in praesenti numismata, gemmas, aliaque, quibus culta fuit Dea, monimenta. Eorum quaedam RICH. MEAD collegit,[a] ex quibus unum maxime memorabile sub frontispicio libelli excudendum curauimus. Vides hic nummum aureum moduli tertii. In aduersa area, Caput conspicitur turritum, Matris Deorum *Sypilene*, tutelaris Smyrnaeorum Numinis. [b] In auersa: ΣΜΥΡΝΑΙΩΝ ΞΕΥΞΙΣ. Hic *Xeuxis* siue *Zeuxis*, Herophileus, sicuti a STRABONE edocemur, magnae istius prope Laocodiceam Scholae magister, non Aesculapii solum, verum etiam *Deae Isidis*, tanquam sanitatis primariae cuiusdam praesidis, sacerdos, et ob pompam Isiacam cum ludis Aesculapii coniunctam, expressus videtur. [c] Conspicitur in eadem area simulacrum reginae Isidis, socium cum magna matre honorem, uti ex antiquis patet monimentis, [d] eandemque ac Aesculapius potentiam, [e] et celebrem in urbe Smyrna cultum sortitae. [f] Stat illa habitu stolato, caput ornatum est calatho, dextra manu attollit sceptrum, in regiae dignitatis signum, sinistra columna innixa est, eademque victoriam alatam tenet, quae coronam ipsi porrigit laureatam. [g] Ad pedem adstat auicula, de qua, quamuis dubium esse possit, qualis illa sit, num forsan hirundo, num accipiter, aut vultur, aut ibis, quae omnes saepenumero in Isiacis conspiciuntur monimentis; [h] mihi tamen

Romulidarum acris seruator, candidus anser

esse videtur [i]

a) Vid. Eius Differt. *de nummis Smyrnaeis, in medicorum honorem percussis*, adiecta *Orationi* eius *Harueianae anniuersariae*, Londini habitae 1723. Lugd. Bat. 1725. 8

 b) Vid.

b) Vid. Henr. Avg. Zeibichii Comment. *de Matre Deorum Sypilene*, ex antiquis monimentis eruta; Vitemb. 1747. 4

c) Quam enim potentiam in re medica attribuerunt Aesculapio Smyrnaei, quem Iouis titulo eos insigniuisse Aristides testis est, eandem Isidi etiam, siue, qui saepe cum illa confunditur, Serapidi adscripsisse, nummus, qui in Gazophylacio Mediceo asseruatur, inscriptus: ΖΕΥΣ ΣΑΡΑΠΙΣ, testatur

d) Praecipue ex inscript. *Gruteriana XXVII, 2.* MATRI DEVM ET ISIDI commune fanum. Porro unum utriusque numen sociatis in eodem simulacro symbolis colebatur Romae in Circo maximo, insignitum capite turrito, leonem in sublimi agitans, et sistrum manu attollens. vid. nummos Neronis et Traiani apud Onvphr. Panvinvm *de Ludis Circensibus et Triumphis*; Patau. 1681. fol. quique recusus exstat in Io. Georg. Graevii, Aui mei materni, de quo mihi gratulor, fratris, *Thesauro Antiquitatt. Rom. Tom. XI. Lib. I. Cap. XIII*

e) Hunc, quem cum Aesculapio communem habuit honorem Diodorvs Sicvlvs comprobat. Hinc nata Isidis Salutaris non minus, quam Fructiferae religio; hinc templa Isidis per uniuersam etiam Graeciam Aesculapii fanis coniunctissima; hinc inscriptiones Romanae: ISIDI SALVTARI; hinc nummi denique Isidem cum symbolis ostentantes, qualem idem Mead producit *loc. cit. Tab. III. num. XX.* cum epigraphe: SALVS AVG

f) Vid. Aristid. *Orat. I.* ubi της Ισιδος, της ἐν τη Σμυρνη ἱερεα memorat; et in *Orat. III.* ait: ἐτεθυκειν τη Ισιδι και τω Σαραπιδι ἐν τω της Ισιδος ἱερω, λεγω τουτο ἐν Σμυρνη γενομενον. ἐξίοντι δε μοι τα προπυλαια προσεῤῥυησαν χηνες δυο των ἱερων

g) Talis enim in Inscriptione celebratur, id est DOMINA VICTRIX ATQVE TRIVMPHALIS; Grvter. *LXXXIII, 14. LXXXIV, 2*

h) Vid.

h) Vid. ATHANAS. KIRCHERI crepundiarum illius pueriliumque imaginum amatoris et admiratoris mirifici, *Oedipum*, quem Dauum tamen melius dixeris, *Aegyptiacum*; Rom. 1652. passim

i) De quo ARISTIDES testis est *loc. cit.* eos in templo Isidis pasci solitos fuisse, gratiores illi ut fierent victimae. Praeter quem conferri meretur ARTEMIDORVS in *Oneirocrit.* iuxta edit. Gr. Lat. cum notis NICOL. RIGALTII; Lutet. 1603. 4. *Lib. IV. Cap. LXXXV*

§. XXIII.

Longius me inquirendi in Isidis symbola atque simulacra studium prouexit, atque animo equidem ante destinaueram. Nec tamen operam, si quid veri mens augurat, perdidisse, musis amico videbimur: haud disconueniens certe ea professioni sententiae est, secundum quam salutarem hanc deam fuisse, supra retulimus. Post eam nunc atque Osiridem, in tota antiquissimorum Aegyptiorum theologia celebrius nihil est, aut occurrit frequentius, HORI, quem illorum filium esse perhibent, nomine atque numine: at nullum etiam, quod, lubentissime fateor, plus illo facesset negotii. Graeci, quando de *Horo* loquuntur, semper eum interpretari solent per *Apollinem*;[a] alii eum atque *Harpocratem* unum eundemque esse asserunt; Nec, ut ego opinor, male. De ortu autem eius tot fabularum in veterum monimentis est farrago, ut vix ea omnia ac ne vix quidem, in ordinem reduci possint. Habetur ille plerumque, veluti pater, pro sole, et GISBERTVS quidem CVPERVS,[b] quotidianum solis ortum sub nomine eius habitum fuisse, affirmat; celeb. autem IABLONSKY,[c] renouatum potius solem in solstitio hiberno intelligere vult, quando ille nominatur. Sed veniam da-

bit, Vir alias praeſtans laude litterarum, quod meae opinioni nuntium ea propter non mittam, clariſſimo potius ſubſcribens WERNSDORFIO, uti ſtatim pluribus docebo

a) Vid. HERODOTVS *Lib. II. Cap. CXLIV. et CLVI.* DIODORVS SICVLVS *Lib. I. p. 22.* PLVTARCHVS *loc. cit. p. 375.* AELIANVS *Hiſt. Animal. Lib. X.* MACROBIVS *Saturnal. Lib. I. Cap. XXI.* IABLONSKY *loc. cit. Lib. II. Cap. IV.* et multi inſuper alii, quos operoſe hic recenſere nihil attinet

b) In libro eruditiſſimo, quem HARPOCRATEM inſcripſit; Traiect. ad Rhen. 1687. 8

c) *Loc. cit. Lib. II. Cap. IV*

§. XXIV

Oſiris ſcilicet, ſalua noſtra ſententia, idem erat ac Aegyptiorum Sol, ad cuius mutationes atque effecta, omnes ſuos referebant deos; ſub Iſidis vero imagine colebatur Luna. Si ergo verum eſt, HORVM ſiue HARPOCRATEM Oſiridis atque Iſidis fuiſſe filium; quid impedit, quo minus eum in fabuloſa hac theologia cum parentibus coniungamus? Nec citati auctores a nobis hac in re diſſentiunt. Orientem ſolem diurnum, uti iam dictum eſt, haud ineptis teſtimoniis per illum ſignificari CVPERVS probauit:[a] eundem autem in ſolſtitio hyberno renouatum idoneis ſatis argumentis Venerab. IABLONSKY. Vterque ſpecie paruuli tenerique pueri ſymbolum hoc expreſſiſſe Aegyptios, huncque puerum vocaſſe HARPOCRATEM, ſuo quiſque modo, hoc eſt, erudite atque eleganter oſtendit. At enim vero nec nobis praeſto obſcura ſunt indicia, longe aliud per eum ſignificari, atque ſub Harpocratis

latere

latere ſymbolo. Conſtat enim, ſtellam aliquam non infimae magnitudinis Soli eſſe proximam, atque vel praegredi eum, vel ſequi ſolere. Eſt haec ſtella Veneris. Cum igitur, ſi poſt Solis occaſum in horizonte dicta illa ſtella viſibilis ſit, nox ſequi ſoleat, quae ipſa interdum per *Iſidem* olim indicata fuit, hincque cum *Iſide* ſiue nocte arctiſſime cohaereat; Cum Solem Orientem, quem *Oſiridem* eſſe dicunt, eadem ſemper ſtella praegrediatur, hincque etiam hanc ob cauſam cum eo coniuncta ſit: quid impedit, quo minus Harpocratem, neque Solem, neque Lunam, ſed ſtellam potius indicatam fuiſſe Veneris, aſſeramus. Quid quod ipſa haec ſtella a quibuſdam dicta fuerit ſtella Iſidis, atque elegans aerea Harpocratis effigies, a CVPERO propoſita, idem nobis perſuadeat; ut etiam mirum ſit, CVPERVM hoc non obſeruaſſe. Accedit, quod in Inſcriptione Graeca, quam e SPONIO CVPERVS repetiit, *Anubis* et *Harpocrates* dicantur Διοσκοροι, id vero nomen a Caſtore atque Polluce mutuatum Annubidi conueniat, quod horizontem is ſiue ortum atque occaſum Solis deſignat, atque ſub Anubidis forma, Aegyptii olim ſtellam intellexerint Mercurii, quae Soli etiam proxima eſt, eoque vel oriente vel occidente videtur, ſicque eadem ſtellae Veneris atque Mercurii ſit ratio, atque ſi Annubis ſtellam Mercurii, Harpocrates citra contradictionem ſtellam ſignificat Veneris

a) *L. c. p. 125.* ubi prouocat ad PLVTARCHVM de *Iſide atque Oſiride, p. 355.* et de *Pythiae Oraculo, p. 400*

§. XXV

Praeter ea, quae hactenus pro *Harpocrate* diſputata fuerunt, plura

plura etiam inde quidem adhuc peti possent, quod, uti aliunde constat, *Bonus Deus Puer Phosphorus* a gentibus cultus fuerit, cuius maxime memorabilia apud GRVTERVM haec exstant lapide literario: [a]

BONO DEO
PVERO POS
PHORO
T· FL· ITALICVS
PRIMVS IIII
VIR M· A· A·
CVM STATILIA
LVCINA CONIVGE ET
SVIS EX VOTO

Hunc bonum Deum Puerum Phosphorum, eundem nostrum esse *Harpocratem*, GISBERTVS CVPERVS, [b] BAVDELOTIVS DE DAIRVAL [c] atque inprimis IO. CHRISTIANVS WERNSDORFFIVS, [d] Vir literarum laude praestantissimus, idoneis atque egregiis testimoniis, quam maxime vero ex multis etiam, quae inter se communia habent, symbolis abunde satis demonstrarunt; nec possum, quin clarissimorum virorum hanc sententiam, utroque, quod aiunt, collaudem pollice, inque eam ipsam pleno descendam gradu, inprimis cum ad id etiam faciat, ad quod progrediendum nunc nobis est, et ad nos magis spectat, explicandum, eum Numen etiam apud Aegyptios fuisse Salutare, suaque ad ornandam iuuandamque medicinam contribuisse symbola

a) *Fol. LXXXVIII, num. 13*

b) In *Harpocrate*, *p. 125*

c) De *utilitate peregrinationum; Tom. I. p. 220*

d) Progr. de *Christo Phosphoro nostro, itemque de DEO Phosphoro profanarum gentium;* Helmst. 1755

§. XXVI

Et hoc quidem ipsum, recte si sentiam, quibus gaudet HORVS siue *Harpocrates*, manifesto innuere videntur symbola, prae omnibus aliis Diis Salutaribus, *illi* plane peculiaria, quod scilicet, in schematibus, quae de eo occurrunt, omnibus digitum ori habeat admotum. Et quamquam celeberrimus MONTEFALCONIVS, symbolo hoc nihil aliud significari credat, quam quod Dii silentio atque verecundia colendi essent, siue ut PLVTARCHVS dicit, non decere, ut homines, qui tam parum deos cognoscerent, temere de iis loquerentur; IABLONSKIVS autem eo hoc refert, quod Harpocrates debilis et nondum perfectus natus dicatur, vitiumque adeo fuerit natiuitatis digitus ori admotus, a PLVTARCHO forsan hac in re seductus, qui eum θεον ατελη και νηπιον, *deum quendam immaturae aetatis atque infantem*, vocat; magis tamen cum ipsa medicina inde nobis conuenire videtur, quia Graeci Deum illum putauerint fuisse Silentii, atque ipsa Medicina *ars* dicta fuerit *muta* [a])

a) Ita enim VIRGILIVS *Aeneid. Lib. XII. v. 396*

Scire potestates herbarum usumque medendi
Maluit, et mutas *agitare* inglorius artes.

in quo loco explicando summi semper doctissimique viri sese exercuerunt, maxime tamen legi merentur, quae I. H. SCHVLZIVS disputauit Progr. de *artibus mutis*; Halae 1732. et post eum Clariss. HVNDERTMARKIVS, loco infra citando, de quo, cum longe aliter sentiat, quod tamen pace eius dixerim, idem affirmandum est, quod ille SCHVLZIO obiecit, scilicet tractum magis quam ductum videri, quod pro sua explicatione protulit.

§. XXVII

Quod ut eo appareat magis, liceat nobis figuram proferre

Harpocratis, siue *Hori*, in qua ea, quae huc spectant, omnia manifeste satis expressa sunt. Sistimus in *Tab. aen. Fig. 6.* Harpocratem alatum, sinistra gestantem cornu, *pomis et odore flore repletum*, dextra ori digitum admouentem. Et alae quidem Soli vulgo tribui solent, ad eius in mouendo indicandam velocitatem, sed nos, qui non Solem, uti ex antea dictis patet, sed stellam potius vel praecedentem eum, vel sequentem per Harpocratem significari credimus, ita explicamus, ut per alas indicetur fuga quasi, cui Sol oriens stellam illam subiicit; medicus autem Deus cum fuerit HARPOCRATES, quid indicatur manifestius, quam quod medicum deceat citissime morbos depellere, uti scimus, subsequentium Medicorum fere omnium, iuxta Asclepiadis effatum in eo inprimis positum fuisse officium, ut non tuto solum atque iucunde, verum *cito* etiam morbis mederentur. Conspicitur porro in HARPOCRATE nostro, cornu copiae, quod sinistra sustinet manu, quo quidem, nisi fallat nos opinio, fructuum copiam ab Harpocrate subministrari, herbarumque simplicium notitia, quibus solis medicina antiqua innitebatur, et maxima, quae in mortales redundant inde, indicantur beneficia. Serpens columnam, cui sinistram fulcire conspicitur HORVS, circumdans, uti frequentissimum Deorum salutarium symbolum est et supra iam a nobis fuit expositum: ita et nostro huic Numini salutari conuenientissimum est. Dextro eius pedi canis, sinistro assidet noctua; quibus non quidem, uti MONTFAVCONIVS arbitratur, Harpocratem, utpote Solem, cuiusuis generis animalibus quadrupedibus scilicet atque volatilibus incrementum atque vitam dare innuitur, sed potius facili inde colligimus

ligimus negotio, nihil hisce animalibus significari aliud, quam quod medicus die nocteque vigilantiam suam probare debeat, utpote quod a canibus die nocteque, a noctuis vero noctu fieri, experientia docet. Quid quod de canibus supra iam commemorauimus, HARPOCRATIS parentibus sacros illos fuisse? Magis absconditum in ipso hoc simulacro aliquid deprehendes, si, cum recentioris aeui haec figura sit, cogitaueris, noctuam Mineruae, serpentem Aesculapii, cornucopiae Cereris atque Fortunae, pellem, qua indutus videtur, transuersam, Herculis atque Bacchi, canem Osiridis, digitum ori admotum Harpocratis, sicque plurium Numinum symbola salutarium in uno hoc simulacro fuisse coniuncta[a])

[a]) Plura tradit EBERHARDVS RVDOLPHVS ROTH, Disp. de *Osiride, Iside, Horo et Typhone, diis olim Aegypti;* Ienae 1671

§. XXVIII

Restat adhuc unus, ex Aegyptiorum diis commemorandus salutaribus, quem in inuenienda Medicina eiusdem participem faciunt laudis, HERMES TRISMEGISTVS;[a]) cuius, quam venerabile ab antiquissimis inde fuerit temporibus nomen, vel exinde patet, quod supra commemoratorum vetustissimorum populorum, Aegyptiorum non solum atque Phoenicum, verum subsequenti etiam aeuo, Graecorum pariter atque Romanorum, unanimi plane consensu, in Deorum numerum fuerit relatus. Hic ille est Hermes, quem alias Aegyptii etiam Thoor, Thoyt, Thoth, Thout, vel Theut; Phoenices Taautum, Graeci Hermetem et Latini Mercurium appellauerunt. Hic ille est ipse, qui eximia ingenii perspicuitate, in excogitandis vitae humanae commodis, instructus,

omnium optimarum artium auctor est atque inuentor, qui leges Aegyptiis tulit, qui animalium atque metallorum naturam magno ſcrutatus eſt ſtudio, qui primus loquelam articulatim diſtinxiſſe, literas inueniſſe, multis rebus nominibus deſtitutis ea indidiſſe, et quae complura ſunt alia, immenſis beneficiis praeſtitiſſe dicitur. Hic eſt, qui *Iſidem* non medicinam ſolum docuit, uti ipſa profitetur, verum *illi* etiam atque *Oſiridi* a ſecretis fuiſſe fertur, b) cum quo illi omnia communicabant, et cuius maxime utebantur conſilio. Hic eſt, qui quadraginta duos conſcripſiſſe laudatur libros, quos in templo Iſidis aſſeruatos fuiſſe credunt, et in quibus non medicinae ſolum, verum chemiae etiam atque χρυσοποιητικης praecepta contenta fuiſſent; unde etiam factum eſt, ut primum chemiae inuentae Aegyptii ſibi arrogent gloriam, de qua infra ex inſtituto nobis agendum erit

a) Non deſunt ſummae eruditionis atque iudicii Viri, qui Mercurium hunc exſtitiſſe unquam, adeoque nec hominem, nec ſapientem fuiſſe valde dubitant, ſed totum eius nomen fabuloſum eſſe exiſtimant atque myſticum, hincque libros eius et ſpurios et adulterinos arbitrantur, inter quos GOROPIVS BECANVS non infimum locum tenet, qui *Libro I. Hieroglyph.* et *Lib. IV. Gallic.* Mercurium aeque ac Zoroaſtrem, immo vero Orpheum adeo vixiſſe nunquam contendit; in quam etiam ſententiam abeunt PETR. DAN. HVETIVS, *Demonſtr. Euang. Prop. IV. Cap. V. §. 2. p. 129. ſeq.* HERRM. CONRINGIVS *de Hermetica Aegyptiorum Med. veterum*, atque IO. HENR. VRSINVS Exercitatione de *Zoroaſtre et Hermete;* ſed quando tot paene innumeri grauiſſimique omnis aeui ſcriptores Hermetem Triſmegiſtum commemorant, quin, quod non vixerit aliquando, ſtatuam, a me impetrare non poſſum. Interim tamen refutare eos mei

inſtituti

instituti in praesenti non est, cum perfuncti hac opera praeclare iam ante nos fuerint, ex multis aliis CLEMENS ALEXANDRINVS, Vir πολυμαθέστατος et lectionis infinitae, ipseque incola quondam Aegypti, *Stromatum Lib. I. p. 153.* LACTANTIVS *Diuinarum Institutionum Lib. I. Cap. VI.* atque MORHOFIVS *Polyhist. Tom. I. Lib. I. Cap. X.* inprimis vero OLAVS BORRICHIVS, loco citato de *Hermetica Aegyptiorum medicina*, qui omnes non hominem tantum, sed et insuper beneficum, optimarumque artium inuentorem Hermetem fuisse testantur. Quibus si addideris, quae VINCKIVS collegit *loc. cit. p. 9. seqq.* nullum nobis supererit dubium. Neque quae de pluribus Mercuriis siue Hermetibus CICERO *de Nat. Deor. Lib. III.* aliique proferunt, repetiisse operae pretium erit. Sufficiat nobis ea, quae Scriptores admodum fide digni nobis reliquerunt, de uno illo Hermete Magno, considerasse paullo paenitius

b) Ita enim DIODORO SICVLO auctore, *Lib. I. Cap. XXVII.* in columna sepulchrali de se profitetur *Isis:* EGO ISIS SVM REGINA HVIVS REGIONIS A MERCVRIO ERVDITA etc. verum eodem etiam DIODORO auctore, *Lib. I. Cap. XVI. Hermes* ἱερογραμματεύς vocatur Deae *Isidis*

§. XXVIIII

Haec igitur sunt Numina apud veteres Aegyptios Salutaria praecipua; his omnem illi Medicinae inuentae tribuebant gloriam; haec domi, haec in publico pietate ac sacris colebant. Quid itaque mirum, si varios eos etiam excogitasse videmus modos, quibus religiose ea colere atque celebrare studebant, et multis post eorum obitum saeculis, in morbis occurrentibus auxilia ab iis non solum petebant, verum etiam certo exspectabant certius

§. XXX

Videmus igitur complura in honorem illorum non erecta ſolum fuiſſe fana atque ſacella, aedificatoſque Obeliſcos; verum etiam conſtitutos dies feſtos, dicatoſque ſacerdotes, qui horum omnium curam gererent, votaque diis ſuis a populo nuncupata ad eos deferrent. Et ad *Templa* quidem primum quod attinet, ita illorum, uti eam STRABO deſcribit,[a] comparata erat forma. *Ante templum ſtratum erat pauimentum, iugero latum, terque aut quater etiam longius, qui magnus aditus ſiue δρόμος dicebatur. Haec longitudo utrinque ornata erat ſphyngibus, relicto inter ſphynges viginti cubitorum aut etiam paullulum maiori ſpatio. Poſt ſphynges magnum veſtibulum occurrebat, et ulterius aliud, poſteaque tertium. Numerus vero ſeu ſphyngarum ſeu veſtibulorum non ſemper et ubique idem erat; poſt veſtibula magna occurrit nauis ac deinde pars interior templi mediocris magnitudinis, ſimulacrum aut nullum aut beſtiae cuiuſdam. Nauis autem illa alas utrinque habebat, muris diſterminantibus, templa altitudine aequantibus, quibus praegrandes impoſitae erant ſtatuae.* Interiorem quod attinet formam, nullum plane templis ſuum dabant lumen, niſi quod per fores apertas aut aliquam forte tecti partem in ea penetrabat. His enim ſacrorum locorum tenebris deos ipſos gaudere credebant. His arcani auguſtique quid monſtrari, his mentibus praeſertim ſupplicantium horrorem iniici, ac ſedes numinum intus latitantium religioſius coli opinabantur vulgoque perſuadebant; at potius, hac delubrorum caligine malas occultare artes vafre ſtudebant, quibus imperitam multitudinem decipere ludibrioque habere conſueuerunt

a) De

*) *De Situ Orbis*, iuxta *editionem Graeco-Latinam*, cum notis variorum, ſtudio THEOD. IANSS. AB ALMELOVEEN; Amſtelod. 1707. fol. *Lib. XVII*

§. XXXI

Horum autem quot fuerint, memoriae proditum non eſt; interim tamen ſuperſtitioſo cultu omnis Aegyptus cum fuerit plena, dubium eſt nullum, quin ſatis magnus eorum exſtiterit numerus. Sed celebriora *Iſidi* ſacrata DIODORVS SICVLVS, STRABO *Serapidi* dicata commemorauere. *Illa* Memphi fuerunt atque Heliopoli. Et Memphim quidem antiquiſſimam urbem clariſſimumque poſt Alexandriam et Thebas, non procul a mari, Aegypti lumen, non pyramides ſolum, regum ſepulcra, turres faſtigiatae, quae in ipſis ſeptem mundi numerabantur mirabilibus; verum ipſum etiam hoc fanum Iſiacum nobilitabant maxime. In hac cultus religioſi cauſſa, magna perpetuo non aegrotorum ſolum verum etiam aliorum incolarum erat multitudo; in hac Sacerdotum omnia plena. De *Serapidis* autem templo, incubatione itidem clariſſimo audiatur STRABO: Ἔχȣσα, inquit, (Κανωβος) το τȣ Σαραπιδος ἱερον, πολλῃ ἁγιϛειᾳ τιμωμενον, και θεραπειας ἐκφερον, ὡϛε και τȣς ἐλλογιμωτατȣς ἀνδρας πιϛευειν και ἐγκοιμασθαι ἀυτȣς ὑπερ ἑαυτων ἠ ἑτερον. Συγγραφȣσι δε τινες, και τας θεραπειας, ἀλλοι δε ἀρετας των ἐνταυθα λογιων

§. XXXII

Sed progrediamur ad *obeliſcos*, quorum veſtigia etiamnum maximum intuentibus iniiciunt ſtuporem, in quibus olim condendis Memphitarum Reges maiorem fide pecuniae vim impenderunt,

quo

quo sui monimenta sempiternum duratura relinquerent, quorumque ingens praeter haec sacella erat frequentia, incomparabilis artificii, stupendaeque admirationis illa monimenta, quae in urbibus atque agris non ornamenti solum caussa, verum religionis etiam ergo, hieroglyphicis figuris maxime insignia conspiciebantur. Horum omnium maximus erat ante celebratum illum labyrinthum Aegyptiacum, cuius Cretensis labyrinthus, PLINIO teste, centesimam exaequabat partem. Hic et eiusmodi maiores alii in otiosam atque stultam regum pecuniae ostentationem atque magnificentiam erigebantur, minores autem, quorum satis multi erant, in templis et prope ea, atque in domuum quoque suarum conspiciebantur larariis, manifesto ut opinor documento, numinum illos colendorum caussa exstructos fuisse. Inter illos qui supersunt hodienum, maximus procul dubio est ille, quem RAMESSEM Aegyptiorum regem exstruendum atque Thebis collocandum curasse, credunt, cuiusque fragmenta nostris his diebus Romae conspiciuntur, posteaquam, qui hodie Romano-Catholicae Ecclesiae praeest, BENEDICTI XIIII. Pontificis Max. ex ruinis nouo cum splendore restituendi cura, omnisque simul spes, unquam eum prisco suo nitori tradendi, cecidit [a])

a) Conf. Viri Celeb. nostraeque Academiae veri atque praecipui hodie ornamenti, GEORG. MATTH. BOSII, *Commerc. Epistolic. de Obelisco Sesostridis, Augusti et Benedicti XIV.* ab amicis quibusdam editum; Gryphisw. 1751. 4

§. XXXIII

Inter exquisitissima antiquissimi superstitiosi huius Aegyptiaci

cultus

cultus monimenta, principem etiam meretur locum celeberrima illa *Mensa Isiaca*, quae non Isidis tantum, sed omnium omnino Numinum Aegypti formam exhibet atque arcana, ut parum absit, quin tabulam sacrorum atque superstitionis Aegypti vocari oporteat generalem. [a] Ipsa tabula post captam Romam Anno MDXXV. a fabro quodam ferrario emta fuit, qui illam PETRO BEMBO, unde etiam nonnunquam *Tabula* audit *Bembina*, Viro purpurato magno vendidit pretio. Post huius obitum ad Ducem Mantuae peruenit, ex quo tempore in Museo Ducum Mantuanorum inter alia cimaelia maxime memorabilia principem occupauit locum, usque ad Annum MDCXXX. quo, Mantua capta atque spoliata, tabula haec ad Cardinal. PAVAM transiit, qui eam Sabaudiae Duci eo tempore regnanti dono dedit, quare et hodie adhuc Augustae Taurinorum praecipuum Biblioth. Regiae est ornamentum. [b] Est vero haec tabula figurae oblongo quadratae ex metallo, nescio quo, confecta, coloris caerulei, admixtis argenteis laminis artificii plane admirabilis, figuris hieroglyphicis refertissima. Cum vero postero die nomen hoc mensae Isiacae ad alias etiam tabulas minores, quibus variae caeremoniae superstitiosi Aegyptiorum cultus depictae sunt, transierit; in *Tab. aen. Fig.* I. ex SPONII *Miscellaneis* sistere aliquam placuit, quae ad praesens nostrum institutum magis pertinere videtur, utpote in qua tres conspiciuntur mulieres, pro Isidis sacerdotibus habendae. Prior duo vasa tenet manibus, quorum utrique Harpocrates impositus, uti ex digito ori admoto apparet; media aliud vas habet, cum eodem Harpocrate; ultima vero vas gerit, cui impositus est *Apis*, quod, FABRETTO iudice, [c] Isidem

forte significat, ipsam esse naturam, omnium animalium nutricem. Sacerdotes autem atque sacerdotissas deos suos in pompa gestasse aliunde constat [d]

a) In explicanda hac tabula multi vires suas periclitarunt homines eruditissimi, omnem tamen ni fallor, mouit lapidem LAVR. PIGNORIVS *Expositione Mensae Isiacae*, quae cum eiusdem *Magnae Deum Matris Idaeae et Attidis initiis*, aliisque Dissertatt. prodiit Amstel. 1669. 4. cum fig. quamquam MONTEFALCONIVS putauit, meras illum proposuisse coniecturas. ATHAN. KIRCHERVS autem, qui post eum rem adgressus est, in *Oedipo Aegyptiaco*, siue *uniuersal. hieroglyphicae veteris doctrinae instauratione;* Rom. 1652. fol. audacem nimis atque securum agit interpretem

b) Magnum hic annotasse liceat errorem a MONTEFALCONIO commissum, in Opere illo splendido supra laudato, *Tom. II. p. 331.* ubi tabulam Pignorianam, quam minori forma repraesentare voluit, non solum facie sistit inuersa, verum etiam in commemorata expeditione Mantuana paenitus eam periisse asserit; quem etiam errorem commisit Clar. SEMLERVS in *Compendio commemorato magni illius Operis p. 175.* Vid. IO. GEORG. KEYSLERS *Reisebeschreibung durch Deutschland, Italien* caet. Hannou. 1751. 4. *Tom. I. pag. 194*

c) Vid. Eius *Inscriptionum antiqu. explicationem;* Rom. 1702. fol.

d) Plura eiusmodi anaglypha ex aliis auctoribus collecta MONTEFALCONIVS exhibet *loc. cit.*

§. XXXIIII

Diebus autem *festis* enarrandis, non est, quod diu immoremur, cum ex instituto iam de iis exposuerit BERNARDVS MONTEFALCONIVS. Habebant eorum quamplurimos, in quibus tamen sex caeteris celebriores erant. Et ex his alter, *Busiri* in hono-

honorem ISIDIS, ubi Memphitico illo haud incelebrius, ſed pariter ampliſſimum huius Deae, conſtructum erat templum, ſumma celebrabatur caerimonia, in qua poſt ſacrificia oblata, viri mulieresque ſeſe verberabant, gladiis vulnera ſibi in fronte infligebant, quaeque huius generis alia abſurda inſaniae ſuae erant documenta. Praeterea autem aliae etiam, quas recentioribus quoque temporibus inter Romanos celebratas fuiſſe conſtat, conſtitutae *Iſidi* ſacrae erant dies. Saltem diſertiſſime AVSONIVS[a] memorat *Natalem ratis Iſiacae*, peregrinum ſacrum, atque idem prorſus cum Nauigio Iſidis, cuius ſolemnia Romae antiquitus peragebantur.[b] Sed haecce ſolemnia paenitus aliena erant, ab eo Iſidis feſto, quod menſe Nouembri celebratum comperimus, cuiuſque cauſſa, is menſis formam habitumque *Iſiaci Sacerdotis*, apud veteres, induitur. Talis conſpicitur apud GRAEVIVM,[c] eamque in rem circumfertur hoc, quod AVSONII eſſe volunt, Tetradiſtichon:

Carbaſeo ſurgens, poſt hunc, (Octobrem) indutus amictu,
Menſis, ab antiquis ſacra, deamque, colit.
A quo vix auidus ſiſtro compoſcitur anſer,
Deuotusque ſatis ubera fert humeris. [d]

Qui quidem dies feſtus qualis fuerit, anque eo ad Iſidem Salutarem reſpexerint, aliis diiudicandum relinquimus

a) D. MAGNVS AVSONIVS in *Ecloga de feriis romanis*, inter Opp. eius iunctim edita, ex edit. IAC. TOLLII, Amſt. 1671. 8. v. 24

b) Conf. DEMPSTERI *Calendarium Romanum*, apud GRAEVIVM *Theſ. Antiquitt. Rom. Tom. VIII. p. 116.* aliaque *Kalendaria Romana vetera, ibid. pag. 21. 98.* caet.

c) *Loc. cit. pag. 102*

d) Vid. PETRI LAMBECII *Not. ad Kalend. vet. ibid. p. 112*

§. XXXV

Vnum vero ſilentio praetereundum non eſt, quod, uti aliorum Numinum myſteria pompaeque inſtrumentorum gaudebant ſtrepitu; ita idem hoc in Iſidis myſteriis obſeruatum fuiſſe legamus. *Siſtrum* intelligo, inſtrumentum oblongum cum capulo, cuius medium vacuum transuerſis ſiue aeneis ſiue ferreis, nunc ternis nunc quaternis virgulis inſtructum erat, et ita comparatum, ut pars ſuperior inferiori eſſet latior, et plerumque in dimidium abiret circulum. In cacumine eius ſaepius forma felis, vel ſphyngis, vel loti, vel globi, vel aliud quid ſimile conſpiciebatur; quod ut eo appareat clarius, figuram eius in *Tab. aen. Fig.* 2. *et* 3. ante oculos lectoribus poſuimus. Hoc igitur ſacerdotes ad edendos ſtrepitus utebantur, unde etiam eos *ſiſtratam turbam* MARTIALIS appellat,[a] ſiue quod manibus quaſſatum, hirundinis, in quam Iſis ſecundum nonnullorum fabulas mutata fuit, ſtridentem exprimeret ſonum; ſiue quod motus illius, reciproci Nili, ceu SERVIVS putat, indicaret naturam, cuius cauſſas Aegyptios eidem Iſidi, tanquam lunae aſſignaſſe accepimus. Ipſam autem inde Diuam crepitanti conſpicuam ſiſtro, tot veterum loca auctorum, numque referunt et ſtatuae.[b] Aliud, quod pari modo ſilentio inuoluendum non eſt, in ſacris Iſiacis ſolenne hoc erat, quod ſacerdotes ramum gererent, quodque manus eorum ſiniſtra deformata conſpiceretur, uti ex haud paucis apparet nummis.[c] Et quamquam negandum non ſit, quod manus hae in ipſis hiſce numiſmatibus conſpicuae, ceſtui aptatae magis videantur: non tamen eſt, quod ab ipſius Iſidis myſteriis ullo modo hoc alienum iudicemus. Quamuis enim recentioribus

demum

demum temporibus, et longe poſt Iſidis aeuum, in Graecia, pugillatus atque res athletica omnis ad Medicinam applicata fuerit: dubium tamen plane eſt nullum, quin, ipſa ſilente hiſtoria, Iſidis ſacra variis quoque exercitationibus reddita fuerint illuſtriora

a) *Epigr. Lib. XII. Ep. XXIX.* Verum autem Sacerdotis Iſiaci ſimulacrum, vide, ſi placet in ATHAN. KIRCHERI *Oedipo Aegypt. Tom. III*

b) Vid. PAVL. ALEXANDR. MAFFEI *nella Raccolta di ſtatue antiche e moderne;* Rom. 1704. fol. *Num. 143.* et quae ad hanc ſtatuam in obſeruationibus commentatus eſt. Argumentum vero hoc omne, erudite excuſſerunt BENED. BACCHINI opuſculo *de Siſtris, eorum figura ac differentiis;* quod cum notis IAC. TOLLII exſtat recuſum in IOH. GEORG. GRAEVII *Theſ. Antiquitt. Rom. Tom. VI. pag. 409. ſeqq.* et HIERON. BOSSIVS in *Iſiaco*, ſiue de *Siſtro* Tract. qui exſtat in ALB. HENR. DE SALLENGRE *Nouo Theſ. Antiquitt. Rom. Vol. II*

c) Vid. RICHARDVS MEAD, *loc. cit.* qui nummos eiuſmodi plures exhibet. Succinit illi MACROBIVS *Saturnal. Lib. I. Cap. XVII.* atque APVLEIVS *de aureo Aſino Lib. XI.* ubi totam pompam Iſidi ſacram deſcribit

§. XXXVI

His vero templis omnibus, his caerimoniis, his diebus feſtis, his pompis praefecti erant ſacerdotes, quibus ſolis noſſe, aut, uti LVCANVS ait, neſcire datum erat arcana Deorum, quorum quanta fuerit dignitas, quanta auctoritas, quanti reditus, ex DIODORO SICVLO intelligas.[a] Non enim illi ſolum ſacra, quibus praeerant, adminiſtrabant omnia, atque a templis ſuis longe atque diu ſecedere nullo debebant modo: verum etiam conſiliorum ad ſanitatem remediis recuperandam pertinentium directores erant atque promi-

condi, qui preces aegrotorum, numinum opem implorantium, ad hos ipsos deos deferebant, remediaque, quibus curandae essent aegritudines ab eis accepta, supplicantibus iterum indicabant, et deinde, si votis illa responderent, ea ipsa cum omnibus, quae in his morbis obseruata fuerant, partim in librum quendam, qui *sacri codicis* nomine postea veniebat, referebant, partim autem tanquam secretiora, separatim annotabant; quo fiebat, ut, cum multorum annorum obseruationibus multa in Medicina remedia explorata, haecque ipsa in artis quasi formam quandam reducta fuisset, pro oraculis ea haberentur, primaque sua inde Medicina caperet incrementa

a) Vtpote quo teste *Lib. II. p. 66.* tertia pars Aegypti sacerdotibus tributa erat, ut vitam inde sustentarent, cultuique deorum necessaria procurarent. Plura de sacerdotibus cupientes ablegandi sunt ad HELIODORI *Aethiopic. Lib. III.* iuxta edit. Gr. Lat. cum interpret. STANISL. WASCHEWICZKII ex animaduers. Io. BOVRDELOTII; Lut. Paris. 1619. 8. *p. 156.* atque DIOG. LAERTIVM in *Vita* PLATONIS *Lib. III.* sui *de Vitis et dogmatibus Philosoph.* operis, iuxta edit. Gr. Lat. cum annotatt. ISAACI CASAVBONI etc. ex recens. MARCI MEIBOMII; Amstel. 1692. 4. *Segm. VI. p. 168.* De habitu autem eorum prolixe exposuit MONTEFALCONIVS

§. XXXVII.

Cum enim, quos hodie habemus, qui Medicinam profiterentur, nondum essent constituti; quotiescunque morbo aliquis opprimeretur, de sanitate recuperanda sollicitus, iuxta ea, quibus a primis statim unguiculis imbuebatur, religionis placita, ad horum ipsorum confugere Numinum iubebatur sacella, vota pro salute ferre, auxilium ab iis implorare, quamque dii, uti credebant,

vel

vel potius ſacrificuli curationem volebant adhibendam, proſequi. Pro diis itaque rem peragere omnem oportebat ſacerdotes, qui non alia de cauſſa ſanationis gloriam illis adſcribebant, quam ut Medicinae maiorem conciliarent auctoritatem, hacque ipſa ſanandi ratione reliquis ſuis inſtitutis, maiorem adſtruerent fidem. Omnis vero haec actio cum ſomno plerumque fieri ſoleret, *Incubatio* dicebatur *in fanis deorum*, graecis autem ἐνκοιμησις [a])

a) De hoc argumento legi merentur HERRM. CONRINGIVS Exerc. Acad. *de incubatione in fanis deorum, medicinae cauſſa olim facta;* Helmſt. 1659. quam recudendam curauit Vir praeſtantiſſimus, IVL. CAR. SCHLAEGERVS, *Faſc. Diſſert. rar. de Antiquit. ſacr. et prof.* Helmſt. 1742. *p. 125. ſeqq.* atque ADAM. BRENDELIVS, noſtrae quondam Academiae ornamentum, Diſſ. binis, graeco idiomate exaratis, dignisque, quae a pluribus legi poſſent, quibus graecae litterae ſordent, nihilque lectu dignum videtur, niſi quod germanice ſcriptum eſt: *τα περι την ἐνκοιμησιν;* et *περι των Φαρμακων εν τοισιν ἱεροισιν ἐνκοιμησει παρα Θεων ητημενων;* Vitemb. 1701

§. XXXVIII

Quae quidem ipſa antequam uberiori ſubiiciamus diſquiſitioni, ab re alienum non eſſe puto, ipſam ſacerdotum conditionem duce inprimis CLEMENTE ALEXANDRINO [a]) plenius enarrare. Ita vero latine redditus ſeſe habet locus, qui quamuis longior ſit, decies repetitus placebit: *Suam quandam ac peculiarem exercent Aegyptii Philoſophiam. Hoc autem maxime oſtendunt ſacrae eorum caerimoniae. Primus enim procedit* CANTOR, *unum aliquod afferens ex ſymbolis Muſicae. Eam dicunt oportere ac-*

cipere

cipere duos libros ex libris Mercurii: ex quibus unus quidem continet hymnos deorum; alter vero rationes vitae regiae. Post cantorem vero procedit HOROSCOPVS, *qui in manu habet horologium et palmam, symbola Astrologiae et signa. Eum libros Mercurii, qui tractant de Astrologia, qui quidem sunt quatuor numero, oportet semper habere in ore. Ex quibus unus quidem est de ordine inerrantium, quae videntur, astrorum: alius vero de coitu et illuminatione Solis et Lunae; reliqui de eorum ortu. Deinceps autem* ἹΕΡΟΓΡΑΜΜΑΤΕΥΣ, *id est,* SCRIBA *sacrorum, pennas habens in capite, et librum in manibus ac regulam, in qua est et attramentum ad scribendum, et iuncus, quo scribunt, progreditur. Hunc oportet scire et ea, quae vocantur hieroglyphica, et mundi descriptionem, et geographiam, et ordinem Solis et Lunae, et quinque errantium, Aegyptique chorographiam et Nili descriptionem, et descriptionem instrumentorum ornamentorumque sacrorum, et locorum eis consecratorum, mensurasque, et ea, quae sunt in sacris utilia. Deinde post eos, qui prius sunt, sequitur, qui dicitur* ΣΤΟΛΙΣΤΗΣ, *id est,* ORNATOR, *qui iustitiae cubitum, et ad libandum habet calicem. Is scit omnia, quae vocantur* παιδευτικα, *id est, ad disciplinam et institutionem pertinentia, et* μοσχοσφαγιστικα, *hoc est, quae ad ritum mactandorum spectant vitulorum. Sunt autem decem, quae pertinent ad honorem eorum, qui sunt apud eos, deorum, et Aegyptiam continent religionem: nempe sacrificia, primitiae, hymni, preces, pompae, dies festi, et quae sunt his similia. Post omnes exit* PROPHETA, *qui aperte in sinu gestat hydriam:*

quem

quem sequuntur, qui emissos panes portant. Is, ut qui sit sacrorum praefectus, ediscit libros decem, qui vocantur Sacerdotales: continent autem de legibus, et diis et uniuersa sacerdotum disciplinae: Propheta enim apud Aegyptios praeest etiam distributioni vectigalium. Sunt ergo quadraginta duo libri Mercurii valde necessarii, ex quibus triginta quidem et sex, qui continent omnem Aegyptiorum philosophiam, ediscunt ii, qui ante dicti sunt: reliquos autem sex παςοφοροι, *id est, qui gestant pallium, et qui pertinent ad medicinam, nempe de constructione corporis, et de morbis, et de instrumentis, et medicamentis, et de oculis, et postremo de mulieribus*

a) Vid. EIVS *Stromatum Lib. VI.* in *Opp. eius* iunct. editis *Gr. Lat.* a FRIDER. SYLBVRGIO; Colon. 1688. *p. 633. seqq.* aut, si mauis, iuxta editionem itidem Gr. Lat. recognitam et illustratam per IO. POTTERVM, Episc. Oxoniens. Oxon. 1715. fol. *Cap. IV.* Conf. IOANNIS MARSHAMI *Canon chronicus Aegyptiacus*, caet. ex edit. OTTON. MENCKENII; Lips. 1676. 4. *p. 241*

§. XXXVIIII

In hac CLEMENTIS narratione, quodsi pleraque, vel aliqua saltem non falsa sunt, omnem certe *Medicinae Aegyptiacae* sistunt nobis faciem, magnificamque de illa persuadent nobis ideam, quamquam ad priores illorum sacerdotes si retuleris, valde dubitari potest, multam an mereantur fidem. Sed missis iam reliquis omnibus, quid sibi hac in scena παςοφοροι velint, et cur in ea post omnes alios appareant, postquam processionem cum propheta suo ALEXANDRINVS iam clauserat, quaeri in primis debet, no-

bisque explicandum incumbit. Cum aliis dicta si conferantur, quae in contemtum eorum a nonnulis proteruntur; [a] leuissimam sane eorum conditionem fuisse videbimus. At si aliis credere licet, qui *Pastophororum* coetum, magni in sacerdotum collegio fuisse nominis, [b] iisque eos functos fuisse negotiis, asserunt, quae non, nisi a praecipuo quodam peragi potuerunt sacerdote: [c] nihil profecto Medicorum antiquissimi illius temporis dignitati derogaturum id arbitror, quod ultimo ab eo nominentur loco; ut potius eorum prae aliis ostendat eminentiam praestantiamque

a) Ex horum numero inprimis commemorandus est CONRINGIVS, qui, cum magnifice primum de Aegyptiis sentiret, (vid. EIVS *de Antiqq. Academ. Diss. I. edit. cit. p. 1. seqq.*) mutauit postea sententiam; cumque euincere conaretur, nec *Hermetem* fuisse medicum, nec libros eius quosdam, praesertim medicos, Aegyptiis innotuisse: (vid. *de Hermet. medic. Lib. I. Cap. II.*) fuerunt, inquit, porro his sacerdotibus *ministrorum quasi loco*, οἱ παςοφοροι, artem medicam - - - profitentes. In Clemente certe haec ita non exstant, nec video, qua CONRINGIVS ratione motus, Pastophoros, reliquorum sacerdotum coetui, quasi adiunxerit satellites

b) Vid. APVLEIVS *Metamorph. Lib. XI. p. 265. et 271*

c) Conf. HENR. STEPHANI *Thesaurus Linguae Graecae;* Paris. 1572. fol. voce *Pastophori*, qui pro eminentissimis inter sacerdotes habitos eos fuisse asserit

§. XXXX

Quod ut eo appareat clarius, agedum, omnem eorum conditionem contemplemur curatius. Ex eis, quae ab initio libelli dicta a me sunt, apparet, antiquissimam Aegyptiorum sapientiam in

Astrorum

Aſtrorum inprimis cognitione, muſica, geometria atque ethica conſtitiſſe, maxime tamen omnium aeſtimatam fuiſſe medicinam, quae inprimis aſtrologiae innitebatur, muſicamque habebat comitem. CLEMENS igitur ALEXANDRINVS, mihi quidem praeſtantiam, hac enarratione, deſcribere videtur Medicinae, quod ut eo melius perficiat, antequam ad eam ſacerdotum claſſem venit, qui ex inſtituto rem tractabant medicam, omnes reliquos eorum nominat ordines, qui medicinae rectius excolendae auxiliatrices quaſi praebebant manus, et ſine quibus medicina nec diſci nec exerceri, ut debebat, poterat. Hinc primo loco *Cantor* conſpicitur, qui numinum ſuorum canit encomia, certo documento, quod, quamuis falſa maximeque ſuperſtitioſa eorum erat religio, primarium tamen officium eſſe crederent, Deos noſſe eoſque venerari. Poſt cognitionem Deorum, maximi eſſe momenti arbitrabantur, res etiam creatas contemplari, in quibus corpora coeli prae aliis, illuſtriora illis, nec male, videbantur, hinc ſequebatur *Horoſcopus*, hoc eſt, ille ſacerdotum ordo, cui incumbebat, in aſtris verſari, eorumque excolere ſcientiam. [a] Corpora quando nouerant coeleſtia, nunc etiam a *Scriba* diſcebant, ea quae ſub ſole ſunt, hoc eſt Geographiam atque Geometriam. His autem etiam cognitis, ea demum ſibi reddebant familiaria, quae ad cultum pertinebant deorum ſacrificiis abſoluendum, hique *Stoliſtae* vocabantur ſiue ornatores. Et haec omnia quaſi, ut ita loquar, proemialia erant, ſine quorum notitia ſacerdotum officiis fungi plane non poterant. Nunc denique veniebant ſacerdotes proprie ſic dicti, quorum alii Deorum dicati erant cultui, hique erant *Prophetae*, alii corporis

perficiendae ſanitati, et hos vobabant Παστοφορους, qui ambo omnium erant ordinum ſummi. Vides igitur, non, quaſi ratione dignitatis minores aeſtimatos, ſed quia ſine illis ſcientiis perſiſtere non poterant, ultimo, hoc eſt primo loco poſitos eos fuiſſe

a) Obiter hic annotaſſe iuuabit, diuiſionem ſtellarum in errantes et fixas adeo nouam non eſſe, ſed inter ipſos iam cognitam fuiſſe Aegyptios antiquiſſimos; quid quod ipſum ſolem, inter fixas locum habere, facile inde colligere poſſimus

§. XXXXI

Erant itaque *Paſtophori* non miniſtri Sacerdotum reliquorum, ſed ipſimet inter illos dignitate eminentiſſimi, atque oraculorum diſpenſatores, qui aegris Deorum nomine ea proponebant, uti *prophetae* vitae ſanctae regulas eodem nomine populo tradebant. Hinc referebantur ad hos curationes, votis nuncupatis ſecutae; hinc iubebant ii, quid pro ſalute recuperata et gratia Diis teſtanda, ab aegris faciendum eſſet. Quo quid quaeſo eſt manifeſtius, quam quod inter ſcientias, quas ſacerdotes vetuſtiores in Aegypto colebant, medicina vel primum, vel cum primis locum habuerit, et propter ſublimitatem ſuam, ac alias rationes arcanas, ſecreto tantum a praecipuis quibuſdam ſacerdotibus fuerit agitata, adeo, ut etiam minus dubitem, hoc ipſum cauſſam fuiſſe, quod in catalogo ſcientiarum, quas illos excoluiſſe DIODORVS SICVLVS [a] auctor eſt, nulla medicinae facta fuerit mentio

a) *Loc. cit. Lib. I. Cap. LXXXI*

§. XXXXII

Altioris indaginis autem eſſe ſuſpicor, numne ipſo hoc tempore

pore

pore inter Sacerdotes, Scholae etiam floruerint medicae? Rerum certe medicarum notitia fuiſſe eos inſtructiſſimos, hancque ipſam notitiam in ſuis etiam, his temporibus, detinuiſſe cancellis, ex iis, quae hactenus diſputata fuerunt, apparet certiſſime. Quod igitur ſi negari non poſſit, manifeſto etiam ſequitur, quod eas res Seniores Sacerdotes, nouitios, filiosque ſuos inprimis, clam docuerint, ne arcana illa diuulgarentur, neu Deorum reuerentia cum ſua auctoritate et quaeſtu detrimentum caperet. Hoc ipſo autem, quid effectum fuit aliud, quam quod inter ſe habuerint ſcholas, quamuis nomine forſan hoc nondum fuerint inſignitae [a])

a) Plura hoc de argumento, uti ſemper ſolitus eſt, egregie commentatus eſt, PETRVS GERIKE, Iuliae Carolinae quondam decus, atque Praeceptor meus aeternum venerandus, Commentat. *de Scholis et inſtitutis Medicis in Aegypto et Graecia;* Helmſt. 1748. cuius, proh dolor! continuatio, ex obitu EIVS, muſis maxime flebili, paulo poſt ſequuto, interrupta hactenus, in ſcriniis eius latuit, et forſan perpetuo latebit

§. XXXIII

Redeamus nunc, unde digreſſi ſumus, ad ritum illum *Incubationis in fanis Deorum*, illaque, quae cepit inde medicina, primis illis temporibus incrementa. Dii, in quorum ſacellis fieri haec incubatio conſueuit, praecipui ſupra commemorati erant *Serapis*, *Iſis*, et poſtquam ad Graecos eadem tranſierat, Bacchi, Apollinis, Aeſculapii, Mineruae etiam aliorumque, uti hoc variae non ſolum docent Inſcriptiones, quas ſtudioſe collegit DAN. VINCKIVS, [a]) atque poſt eum CAROLVS FRIDERICVS HVNDERTMARCK, Lipſiae decus; [b]) verum idem iam DIODORVS docuit ſuo tem-

pore SICVLVS,[c] ita de Iſide ſcribens: *Quam ob cauſſam*, (ob peritiam ſcilicet medicam) *nunc quoque ad immortalitatem elata, ſanatione hominum maxime gaudeat, et in ſomnis, ſi quis opem expetierit, manifeſtam numinis praeſentiam, promtamque indigentibus bene merendi facultatem exhibeat. --- In ſomnis enim adſiſtentem aegrotis remedia contra morbos ſubiicere eique morem gerentes, nec opinato conualeſcere. Multos etiam a medicis propter morbi difficultatem deſperatos ab hac ſalutem accipere, plurimoſque oculis prorſus captos, aut alia corporis parte mutilatos, ſi ad Deae huius opem confugerint, in priſtini vigoris integritatem reſtitui.* De *Serapidis* templo, eam ob cauſſam ſacro, euolui meretur REINESIVS,[d] STRABO[e] ARTEMIDORVS,[f] aliorum in praeſenti, recentiorum inprimis temporum teſtimonia, ut taceamus

a) *Amoenitat. Philolog. Med. pag. 63. ſeqq.*

b) Diſp. Acad. *de Incrementis artis medicae per expoſitionem aegrotorum apud veteres in vias publicas atque templa;* Lipſ. 1739. et in forma libelli recuſ. ibid. 1749. 4

c) *Loc. cit. Lib. I. Cap. XXV*

d) *Syntagmate Inſcript. antiquar.* Lipſ. 1682. fol. *Cl. I. num. 134*

e) *Lib. XVII*

f) *Oneirocrit. Lib. V. Cap. XCII*

§. XXXXIIII

Incubaturis autem varia peragenda erant ante, quam id facere aggrederentur, quibus propitia reddi Numina volebant ſomniaque iis dari ſalutaria. Sic abſtinebant per aliquot dies a cibo et potu, ut ad commercium cum Diis accederent aptiores atque digniores.

Deinde

Deinde ſacra faciebant, immolatis arietibus vel ouibus, quorum pellibus ſubſtratis, captantes ſomnia dormire ſolebant; [a] ita enim VIRGILIVS elegantiſſime: [b]

Hinc Italae gentes omniſque Oenotria tellus
In dubiis reſponſa petunt: huc dona ſacerdos
Cum tulit, et caeſarum ouium, *ſub nocte ſilenti*
Pellibus incubuit ſtratis, ſomnoſque petiuit.

Ad peragenda ante incubationem, alii etiam hoc pertinuiſſe addunt, quod petituri per ſomnium medicinam, ex aqua lauarentur marina, quaeque huc ſpectant complura praeter ea alia. [c] Sic igitur praeparati nunc incubabant, variaque ſomnia capiebant, aut ſaltem res ſibi euenturas videre ſibi perſuadebant, vel etiam eorum imaginem tantum atque ſymbolum aliquod, vel denique Deos ipſos oracula ſibi edentes; quamuis non ſemper neceſſarium erat, ut ipſi incubarent aegroti, ſed ſacerdotes etiam idem pro illis facere poterant, ſuppoſitiſque codicillis obſignatis, quibus, quae petebantur inſcripta erant, incubantes eodem ſucceſſu, illorum loco haec capere ſomnia

a) Plura de hoc argumento cupientibus, videre atque legere praeſtabit ALEXANDR. AB ALEXANDRO *Dier. Genialium Lib. III. Cap. XXVI.* iuxta edition. cum commentar. A. TIRAQVELLI et aliorum; Lugd. Bat. 1673. 8. IO. ALSTORPHII Diſſ. Philol. de *Lectis veterum*; Amſtel. 1704. *Cap. V.* de *More dormiendi in pellibus*, et *Cap. XI.* de *Lectorum uſu extraordinario.* An autem verum ſit, quod CASAVBONVS ad ATHEN. *Lib. VI. Cap. VIII.* notat ex hac veteri ſubſternendi δέρμα, ſiue pellem, conſuetudine, ipſum verbum *dormire* originem ducere, aliis diiudicandum relinquimus

b) Aeneid.

b) *Aeneid. Lib. VII. v. 85*

c) Legatur inſtar omnium laudatus HVNDERTMARKIVS *loc. cit.* §. *III. Sect. II. pag. 36. ſeq*

§. XXXXV

Qui igitur hoc modo ex grauioribus nunc conualuerant morbis, meritam benefico Deo gratiam iuſtis honoribus et memori mente perſoluebant, curabantque, ut tum morborum hiſtoriae, tum auxilia, quibus ii depulſi fuerant, columnis templorum, aut tabulis in his ſuſpenſis inſcriberentur. Factum autem hoc ab aegris non ſolum conualeſcentibus; verum ab eorum etiam cognatis fuiſſe atque amicis, tabularum eiuſmodi, relictarum nobis antiquitus teſtantur exempla ſatis multa, quae apud GRVTERVM, REINESIVM, HIERONYMVM MERCVRIALEM alioſque proſtant. Et quamuis ex antiquiſſimis illis Aegyptiacis, temporum iniuria, nulla nobis hodie ſuperſit, ex recentiori tamen aeuo, quaſdam hic protuliſſe iuuabit. Sic IAC. SPONIVS, inter alias nobis etiam conſeruauit hanc: [a]

ISIDI· SERAPIDI· LIBER
· LIBERAE· VOTO
SVSCEPTO· PRO· SALVTE
SCAPVLAE· FILI· SVI
P· QVINCTIVS· PARIS
S· L· M

Atque apud REINESIVM, ſequens exſtat, in marmore *Albae Iuliae Tranſſiluanorum* inuento [b]

ISIDI

ISIDI · ET · SERAP
SACRVM
EX · VOTO
PRO · FILIOLI · SALVTE
SVSCEPTO
SAVRANA · FECIT ·

Et apud CVPERVM denique alia legitur, quae ſic ſe habet

I · S · I · P · D · M
ISIDI SALVTARI
PRO · SALVTE · Q · VERGILI
MODESTI · CASSIA · MAT
V · S · D ·

a) Vid. EIVS *Itinerar. Tom. I. pag. 365*

b) Vid. EIVS *Syntagma Inſcript. antiqu. Cl. I. p. 167.* quaeque ad ipſam hanc Inſcriptionem commentatus eſt, ubi in ultima SCAVRIANA legendum vult

§. XXXVI

Sed vero, qui ſic ex incommoda valetudine emerſerunt, Deo et eius ſacerdotibus medicis gratiam, non ſola illa publica beneuolentiae ſignificatione, ſed remuneratione etiam et datis poſitiſque maximis beneficiis perſoluerunt. Cuiuſmodi liberalitatis et munificentiae exemplum ex marmore Romae inuento, et in aedibus Barberianis aſſeruato propoſuit nobis eruditiſſimus et omnis antiquitatis peritiſſimus Medicus, IACOBVS SPONIVS. [a] Ipſae autem *Tabulae*, de quibus dictum eſt, in templi, quod reddebat illis valetudinem, ex parietibus ſuſpenſae *votiuae*, [b] vel *pictae* erant, vel *ſcriptae*. In *pictis* membri, quod dolor antea preſſerat, exprimebant

 bant

bant communiter effigiem, immo interdum ligno aut aere efformatum etiam, *in imaginem rei, cuius atrocitate iudex erat commouendus*, ceu fcite ait QVINTILIANVS,[c] illud erat. Hoc faltem comprobare mihi videtur ipfa Scriptura facra,[d] illud ex monimento videre eft, quod TOMASINVS nobis fiftit,[e] maxime autem ex Priapeio elucet carmine, ubi *Tabula votiua*, *memoris tabellae* nomine concinne infignitur:

Cur pictum memori *fit in* tabella
Membrum, quaeritis, unde procreamur?
Quum penis mihi forte laefus effet
Chirurgique manum mifer timerem:
Diis me legitimis, nimifque magnis,
Vt Phoebo, puta, filioque Phoebi,
Curatam dare mentulam verebar.
Huic dixi, fer opem, Priape, *parti,*
Cuius tu, pater, ipfe par videris;
Qua falua, fine fectione, facta,
Ponetur tibi picta, quam leuaris,
Parque, confimilifque, concolorque.
Promifit fore, mentulamque mouit
Pro nutu Deus, et rogata fecit[f]

Pulcherrima eiufmodi tabula, quam ad pictas referre licebit, adhuc etiam Romae exftat, eodem TOMASINO tefte, ubi fcilicet figura duarum plantarum pedis, adfcriptis literis H. D. candido marmori infculpta videtur. Haecque ita inualuit confuetudo, ut non apud Graecos folum atque Romanos, verum apud ipfos etiam

maiores

maiores noſtros, *Germanos* veſtigia illius deprehendas. [g] Interdum in eiuſmodi tabulis votiuis ipſas etiam eorum imagines expreſſas fuiſſe, qui conualuerunt, STRABO [h] ſuo teſtimonio comprobat. De omni vero hac, Diis referendi gratiam, ratione, ſilentio praeterire non poſſum illud, quod de Virginibus furore uterino liberatis HIPPOCRATES profert exemplum, ita diſſerens: *Φρονησασης δε της ἀνθρωπȣ, τῃ Ἀρτεμιδι ἁι γυναικες ἀλλα τε πολλα, ἀλλα δη και τα πολυτελεστατα* ΤΩΝ ΙΜΑΤΙΩΝ *καθιερȣσι των γυναικειων, κελευοντων των μαντεων, ἐξαπατεωμεναι.* [i] Ex quo ſaltim clarum fieri opinor, quantae ritus ille ſit antiquitatis. Taceo in praeſenti, quod ipſum denique *aurum atque argentum ſignatum*, uti ex PAVSANIAE elucet teſtimonio, eundem in finem, Diis a conualeſcentibus fuerit oblatum

a) In *Miſcellaneis Eruditae Antiquitatis Sect. II. Art. XI.* EIVSD. *Recherches curieuſes d'Antiquité Diſſ. XXIII. p. 326*

b) Cuius rei teſtis eſt ſatis locuples, Vir praeſtantiſſimus IACOB PHILIPP TOMASINVS, de *Donariis et Tabellis votiuis;* Patau. 1654. 4. atque recuſ. in I. G. GRAEVII *Theſauro Antiqq. Romanar. Tom. XII. p. 737. Cap. VII*

c) *Inſtitut. Orat. Lib. VI. Cap. I.* cum notis var. ex recenſ. PETR. BVRMANNI; Lugd. Bat. 1720. 4. qua de re poſt BVRMANNVM atque GESNERVM, Viros clariſſimos, eleganter egit CONRADI, celebris, dum viueret, Themidis Sacerdos, *Miſcell. Lipſ. Vol. IV. p. 511*

d) Vid. *1. Sam. VI, 4. ſeqq.* ubi de Philiſtaeis dicitur, quod *quinque anorum ſuorum imagines*, ad DEVM Iſraelitarum cum arca foederis mittendas iuſſi fuerint a ſuis ſacerdotibus, ut morbo ani, quo laborarent, medeantur; ex quo certe loco luculenter apparet, conſuetudinem hanc et

apud hanc gentem inualuiſſe. De ipſo autem hoc morbo, qualis fuerit, valde inter ſe diſcrepant Scripturae S. interpretes; videantur tamen DOVGHTAEVS *Analect. Sacr. P. I. Excurſ. LXXV. p. 128.* BOCHARTVS *Hierozoic. Part. I. Lib. II. Cap. XXXVI. pag. 365.* GEORG. WOLFG. WEDELIVS Propempt. *de morbis ani Philiſtaeorum;* Ienae 1720. IO. IAC. SCHEVCHZERVS, in *Phyſica ſacra*, ſplendidiſſimo illo opere, *Tom. II. p. 68. Tab. 389.* atque IO. IAC. SCHMIDT *im bibliſchen Medico, p. 541. ſeqq.* etc.

e) *Loc. cit. Cap. II. pag. 754*

f) Ex quo ſaltem haud obſcure patere arbitror, morbos venereos adeo incognitos antiquis illis temporibus non fuiſſe, uti communiter putatur

g) Vid. IO. IAC. FREY Diſſert. *de more Diis ſimulacra membrorum conſecrandi;* Altorf. 1746. MEINDERERVS de *Statu religionis ſub Carolo M. p. 212. ſeq.* IO. GE. KEYSLER. *loc. cit. p. 264*

h) *Deſcript. Graeciae*, iuxta edit. SYLBVRGII et IOACH. KVHNII; Lipſ. 1696. fol. *Lib. I. Cap. XXXIV*

i) Περι παρθενιων, edit. *Lindenianae*, *Tom. II. p. 357.* §. 2

§. XXXXVII

Scriptae autem *votiuae tabulae* diuerſimode erant comparatae. In aliis nomen tantum Dei, aut Deae, aut utriuſque cuius beneficio quis conualuerat, conſpiciebatur, addita gratiarum actione. Et de his quidem actum iam fuit ante. Hae ſunt, de quibus TIBVLLVS, ad ſupra laudatam reſpiciens *Iſidim*, ſuo cecinit tempore:

Nunc Dea, nunc ſuccurre mihi, nam poſſe mederi
Picta docet templis multa Tabella tuis. [a)]

In aliis Numinis non ſolum ſeruatoris nomen adſcriptum erat, verum

rum morbus etiam, quo quis antea laborauerat, nominabatur. In aliis denique praeter haec omnia medicina etiam, qua quis curatus fuerat, enarrata conſpiciebatur, ut reliqua, quae huc ſpectant, taceamus [b]

a) *Lib. I. Eleg. III. 28.* Quae quidem verba non de naufragorum ſuſpenſis in eius fano tabellis, uti THOM. DEMPSTERVS ad ROSINI *Antiquitt. Rom. Lib. II. Cap. II. p. m. 204.* FRIDER. OTTO MENCKENIVS in *Miſcell. Nou. Lipſ. Vol. II. p. 736.* atque IAN. BROCKHVSIVS in *Annotatt. ad h. loc.* iuxta edit. Amſtelod. 1708. 4. volunt, quanquam nauigii etiam fuerit praeſes, interpretanda ſunt, ſed potius ad officium eius pertinent medicum, uti prae aliis HIERON. MERCVRIALIS de *Arte Gymnaſt. Lib. I. Cap. I.* IO. RHODIVS ad SCRIBONIVM de *Compoſ. Medic. Cap. LXXIV.* aliique praeclare oſtenderunt

b) Plura hac de re tradit laudatus HVNDERTMARKIVS *loc. cit. p. 41. ſeqq.* atque DAN. VINCKIVS *loc. cit. pag. 97*

§. XXXXVIII

Hiſce laudabilibus conſuetudinibus, ex quibus, uti locuples teſtis eſt commemoratus HVNDERTMARKIVS, [a] maxima ars medica capiebat incrementa; aliam nunc addere iuuat, qua aegri in lectica in fora atque vias publicas exponebantur, quo rogarent tranſeuntes, eodemne morbo forſan laboraſſent, atque quo pacto, quoque remedio fuiſſent reſtituti; ubi, ſi quis aliquem morbo laborantem et remedium exſpectantem ſilentio praeteribat, piaculum commiſiſſe credebatur: quem quidem ritum incubatione an antiquiorem, an coaeuum dicam, anceps haereo. De Aegyptiis, de quibus nobis hic ſermo eſt, reliquiſque populis orientalibus,

 antiquiſ-

antiquissimis certe hoc factum esse temporibus, Herodotus auctor est,[b] differens: *Alteram item sapienter constitutam habent legem, qua aegrotos in forum efferunt, ut eum adeuntes de languore consulant, hortenturque ad ea, quibus ipsi faciendis similem morbum effugerint, aut alium effugisse nouerint: nec fas est, aegrotantem praeterire silentio, nec antequam explorauerint, quonam ille laboret morbo*

a) *Loc. cit. Sect. III.* quae tota circa hoc versatur argumentum, ut ipsa incrementa, quae Medicina inde capere potuerit, explicet

b) *Lib. I. Cap. CXCVII.* adde Strabonem *loc. cit. Lib. XVI.* Io. Langivm *Epist. Medicinal. Lib. III. Epist. VI.* aliosque plures

§. XXXXVIIII

Ad reliqua, quae antiquissimum medicinae apud Aegyptios spectant statum, antequam progrediamur, ab re alienum plane mihi haud videtur, paullo curatius inquirere, annon sub iis, quae hactenus commemorauimus, numinibus eorum salutaribus, certi lateant, in sacris litteris nominati noui orbis conditores, et quinam illi potissimum fuerint.[a] Ex iis, quae supra scilicet exposuimus, patet, *Osiridem* primum fuisse Aegyptiorum regem, qui non desertae huic atque inhabitabili regioni colonos dedit solum, verum eos ipsos etiam necessarias docuit artes. Huius Coniux nomine *Isidis* a nobis celebrata fuit, quae illius ipsius simul fuisse dicitur soror. Nunc autem Scripturae sacrae testimonio innixi, pariter supra iam ostendimus, Aegyptum post uniuersalem illam eluuionem obtigisse *Mizraimo*, filio Chami: quid quaeso hinc vero est similius, quam quod celebratus ille Aegyptiorum *Osiris* fuerit *Mizraim*, qui, cum

omnis

omnis terra feminis esset orbata, germanae suae nubere sorori eo tempore coactus fuit atque sic cum illa, totius Aegypti conditor fuit atque praeceptor. Quo si accedit, quod *Chamus Mizraimi* pater, filii huius sui perpetuus fuerit comes, dubium nobis subest nullum, quo minus statuamus Chamum ipsum fuisse Hermetem, sine cuius consiliis regem Osiridem atque reginam nihil fecisse, supra dictum fuit uberius

a) Plura hoc de argumento tradunt OLAVS BORRICHIVS, de *Ortu et progressu Chymiae p. 57. et 63.* GVIL. CHRISTOPH. KRIEGSMANNVS Comment. *in Tab. Smaragd. p. 12.* atque VOSSIVS *loc. cit. Lib. I. Cap. XXVII.* et *Lib. II. Cap. X*

§. L

Post hos autem medicinae in Aegypto conditores, plerosque ex sequentibus regibus, arte medica pariter fuisse peritissimos, memoriae proditum est. Celebrantur itaque *Hammon, Athothis, Zoroaster, Sesorthros, Nechepsus, Ptolomaeus Euergetes* aliique, non solum tales, quod populi sui sanitati variis inuentis medicamentis, verum ipsis etiam conscribendis prospexerint libris, quibus artis medicae praecepta tradidissent. [a] Sic *Hammon*, qui inter primae Dynastiae reges Aegypti numeratur, arte tela extrahendi vulneraque sanandi magnum adeptus fuisse fertur nomen, si SILIO ITALICO fides habenda est, qui

Ipse olim antiquo primum, Garamanticus Hammon
Scire pater dederat Synhalo, morsusque ferarum
Telorumque graues ictus sedare medendo

grauiter

grauiter de illo cecinit. [b] *Athotem*, siue *Athoſtan*, anatomiae inprimis peritia clarum fuiſſe EVSEBIVS auctor eſt. [c] *Zoroaſter* vero rex Bactrianorum, prae aliis ſumma medicinae cauſſa celebratur laude. [d] Vt de *Necepſo*, ſiue *Nechepſo*, qui varia medica etiam reliquiſſe dicitur ſcripta, ſummaeque apud Aegyptios ſemper fuit auctoritatis, [e] reliquiſque taceamus

a) Vid. VINCKIVS *Amoenitatt. Philol. Med. p. 222. ſeqq.*

b) *Punicorum* ex edit. ARN. DRACKENBORCHII, Trai. ad Rhen. 1717. 4. *Lib. V. verſ. 357*

c) De quo quidem infra, in Hiſtoria Anatomiae Aegyptiacae uberius exponemus

d) Magnum hunc inprimis fuiſſe, inter omnes conſtat; naturalis autem magiae peritum illum fuiſſe GABRIEL NAVDEVS, in *Apolog. pro Viris doctis, magiae falſo ſuſpectis, Cap. VIII.* multis comprobauit teſtimoniis. Conf. VINCKIVS *loc. cit. pag. 223*

e) Vid. CONRINGIVS de *Medic. Hermet. Cap. IX. p. 81.* et *Cap. XI. p. 112*

§. LI

At enim vero, quamuis in dubium vocare haud auſim, ipſos etiam hos alioſque etiam reges medicinae habuiſſe notitiam; hoc tamen perſuadere mihi nunquam patiar, ipſos etiam illos artem medicam exercuiſſe. De Sacerdotibus autem hoc certum eſt, atque ſupra, extra omnem poſitum fuit dubitationem. Videamus nunc etiam quid reliqui, qui praeter Sacerdotes, paſſim reperiebantur, ſubſequenti quamquam magis aeuo, praeſtiterint Medici, quorum tot fuiſſe conſtat, ut etiam PLVTARCHVS de eis dixerit, *eorum Aegyptum omnem eſſe plenam.* Horum autem videtur fuiſſe,

morbos clysteriis anteuertere, et potabilibus quibusdam purgamentis, ieiuniis et vomitu corpora medicari. Hi in expeditione bellica, et intra patriae fines peregrinantes, absque mercede curabant. Ex publico enim annonam accipiebant, et medicinam, ex *lege scripta* per multos ab antiquo medicos illustres concinnata, applicabant. Leges has, quas sacri codicis lectio supra descripti tradebat, si sequuti sanitatem aegroto reddere non poterant, culpa vacabant, indemnesque abibant; sin contra praescriptum agebant, capitis subibant iudicium. Ad morbos autem quod attinet, contra quos auxilia vel in templis, vel etiam a Medicis his nunc ordinariis, aegri quaerebant, tum externos, tum internos, fuisse, vel ex loco CLEMENTIS ALEXANDRINI supra adducto patet, vel pluribus nunc erit comprobandum

§. LII

Enumeratis igitur hucusque, quae de medicina Aegyptiorum antiquissima in genere exponenda erant, nunc, ni satias cepit Lectoris animum, ad specialiora quoque progrediendum est, atque quaelibet, quas illa pertractat, considerandae veniunt disciplinae singulatim. Vbi quidem, si vera sunt, quae supra ex CLEMENTIS ALEXANDRINI proposuimus testimonio, quod de *constructione corporis*, *de morbis*, *de instrumentis*, *de medicamentis* etc. suo iam aeuo tradiderint, dubium subest nobis nullum, quo minus cum nostratium hodie medicina facile comparari possit. Quod igitur, quae primo quidem loco occurrit, *Anatomen*, hoc est, animalium atque humanorum corporum artificiosam dissectionem,

siue de *corporis*, uti iam diximus, *constructione* notitiam attinet, sine qua manca omnis medicina est atque imperfecta, plane illius primos Aegyptios fuisse ignarissimos, dicendum non est, quamuis etiam de iis intimior eius cognitio affirmari non possit. Quod enim de primis suis regibus referunt, *Athotim* atque *Tosorthrim*;[a] magnos illos fuisse Anatomicos, optimum sane esset testimonium, nisi modo iuxta aetatis, quam ipsis tribuunt, computum, mille atque tercentis annis ante conditum mundum eos vixisse, necesse esset, quemadmodum etiam, quod PLINIVS omnes Aegypti reges in cadauera inquisiuisse dixit, ad recentiora multo tempora aetatemque PTOLOMAEORVM, ubi longe melior iam artis erat facies; pertinere mihi videtur sicque intelligendum esse puto, quod PTOLOMAEI suo in litteras fauore, ad maiorem medicos incitauerint industriam[b]

a) Vid. PETRI GERIKE Progr. *de Athotis Tosorthri et antiquissimorum Aegyptiorum Anatomia fabulosa;* Helmst. 1739

b) Vid. SCHVLZII *Hist. Anatom. Spec. I.* atque *Hist. Medic. p. 27. seqq.* atque A. COCCHI *Discorso dell' Anatomia;* Florentiis 1745. 4. ubi de Anatomia Aegyptiaca pluribus exponitur

§. LIII

Speciosius tamen argumentum est illud, quod scientiae anatomicae Aegyptiorum patroni ex *sceletis* sic dictis, quae iis tribuuntur, desumere solent, quaeque diebus solemnibus pompae caussa in conuiuiis protulisse dicuntur. Si vero PLVTARCHO fides habenda est, qui ritum hunc exposuit omnem,[a] dolendum, quod illa non uti nostra, quae hodie habemus sceleta, constructa fuerint, sed vel condita et asseruata maiorum suorum corpora, vel ligneae

etiam,

etiam, hominis tantum figuram exhibentes fuerint imagines. Illud ex DIODORO SICVLO colligo, qui multos Aegyptiorum, maiorum suorum corpora multo sumtu expurgata condiisse, eorumque imaginibus valde delectatos fuisse, testis est, immo, uti LVCIANVS habet, [b] conuiuam et compotatorem fecisse muria conditum et desiccatum. Quo etiam SILII ITALICI spectat effatum:

- - - Aegyptia tellus
Claudit odorato post funus stantia saxo
Corpora, et a mensis exsanguem haud separat umbram

a) In *Conuiu. VII. Sapientum p. 148.* Ipse autem etiam testatur *Lib. de Iside et Osiride*, ex edit. FROBEN. Gr. *p. 334.* εἰδωλον fuisse ἀνθρωπȣ τεθνηκοτος ἐν κιβολιῳ περιφερομενȣ, *imaginem hominis mortui, in cistula circumgestati*

b) In Dial. *de Luctu*

§. LIIII

Sed de *Pollinctura*, siue corporum mortuorum balsamatione, plura nobis proferenda sunt, utpote quam nisi inuenerint Niligenae, ad summum saltem perduxere fastigium, et in excolenda illa, solo inducti nomen immortalitati tradendi studio atque desiderio, cumque viderent, famae perennitatem, corporumque aeternitatem hac balsamatione optime obtineri posse, nullis pepercerunt sumtibus.[a] Neque opinio etiam illos fefellit. Testes prouoco, quae nobis adhuc hodie supersunt, cadauera eiusmodi condita, sua voce dictae *Mumiae Aegyptiacae*,[b] quarum una hodienum in Amplissimi Senatus Bibliotheca, quae Lipsiam, patriam urbem, Palladis et Mercurii studiis nobilissimam ornat, elegantissimi artificii, aliaque ibidem in

Museo conspicitur Bosiano. Ex his ipsis enim non id solum apparet, quod a vermibus atque putredine praecaueantur mortalium corpora atque aeternitati tradantur; verum etiam illud inde coniicimus, nisi anatomicae, medicae saltim scientiae generalis, antiquissimi huius aeui, praebere illas nobis argumentum. Ad hanc ipsam autem peragendam balsamationem, a prima inde eius institutione, certum quoddam constitutum fuisse hominum genus, quod ad ipsum etiam pertinebat sacerdotale collegium, e DIODORO SICVLO discas.[c] Ex his autem praecipui et totius quasi negotii directores erant *scribae* dicti, qui et sumtuum impendendorum consignationem defuncti propinquis exhibebant, et ubi de mercede iis conuenerat, locum etiam incisionis designabant. Hoc facto, is, qui *incisor* siue *paraschista* vocabatur, abdomen, quantum opus erat, lapide aethiopico incidebat, factaque incisione celerrime aufugiebat

a) Vid. PLINIVS *Hist. Nat. Lib. XI. Cap. XXXVII.* CICERO *Quaest. Tusc. Lib. I.* PLATO in *Phaedone.* Conf. Clar. SALMASII *Plinianae Exercitationes in C. Iul. Solini Polyhistora*, iuxta edit. Vltrai. 1689. fol. *Tom. II. p. 744. seqq*

b) Vid. ATHAN. KIRCHERI *Sphynx Mystagoga*, seu *Diatribe Hieroglyph. de Mumiis;* Amstel. 1676. fol. ANDR. GRYPHII *Mumiae Vratislau.* Vratisl. 1662. 12. FRID. THEOPH. KETTNERI, Diss. *de Mumiis Aegyptiacis, et simul de egregia Lipsiensi in Biblioth. instructiss. Magnif. Senatus;* Lipsiae 1694. rec. 1703. 8. atque iterum in b. Soceri mei, FRANC. ERN. BRVCKMANNI *Epist. Itiner. Cent. III. p. 135. seqq.*

c) *Biblioth. Hist. Lib. I. p 82.* ex quo loco etiam intelligimus, pollincturam, non humanis solum cadaueribus, verum etiam animalibus sacris destinatam atque adhibitam fuisse

§. LV

§. LV

Quando corpus erat incifum, illi porro, ad quos hoc pertinebat, accedebant, qui reliquam fecti cadaueris curam gererent. Vnus, manu per hiatum ad praecordia immerfa, quicquid inteftinorum erat, exceptis corde et renibus extrahebat; alius aluum a fingulis vifceribus repurgatam, vino palmeo aromaticifque perluebat odoribus. Lotum deinde cadauer, per dies triginta, fiue ut alii volunt, quinquaginta, [a] quinimmo per feptuaginta, [b] nitro macerabant Aegyptiaco; [c] deinde cedrea pice reddebant delibutum. [d] Poftea myrrha ac cinnamomo, aliifque non longiori tantum conferuationi, fed etiam fragrantiae aptis aromatibus conditum cadauer; quod hoc modo fingulorum corporis membrorum retinebat integritatem, adeo, ut palpebrarum etiam atque fuperciliorum pili, totaque corporis fpecies perfifteret immutata, priftinaeque formae effigiem haberet, fafciis lintei byffini, gummi quodam, quo alias loco glutinis utebantur, intermixto, inuoluebatur, propinquifque reddebatur.

a) *Gen. L*, *1. 2.* in quem locum egregie commentatus eft, Io. de Mey *Commentariis Phyficis*, f. *Expofitione locorum aliquot Pentateuchi Mofaici*; Medioburg. 1651. 4. *p. 73. feqq.* adde Io. Iac. Schevchzervm *Phyfica facra Vol. I. p. 150. feq*

b) Herodot. *loc. cit. Lib. II. Cap. LXXXVI*

c) Hoc nitrum Aegyptiacum, quod in pollinctura folemne erat, a noftro nitro fuit plane diuerfum, alcalinae indolis, de quo Strabo *Lib. XVIII.* auctor eft, ultra Memphin eius fuiffe fodinas, quae illo abundabant

d) Haec pix cedrea qualis fuerit, et quo facta sit apparatu, PLINIVS describit *Hist. Nat. Lib. XVI. Cap. II.* ex quo intelligas, modum destillandi per descensum antiquissimae esse cognitionis; quin veteres ex eadem cedrea pice oleum quoque seorsim acquirere potuisse ex DIOSCORID. discas *Lib. I. Cap. LXXXIX.* ubi apparatus a nostro valde diuersus, sed sane curiosus describitur, destillationis nomine pariter non indignus. Vnde etiam GALENVS cedriam, nomine olei cedri insigniuit, *de Medicam. simpl. Lib. VII.* Alii picem illam fuisse putant, quod vero dudum iam refutauit, IO. BODAEVS A STAPEL *Comment. ad* THEOPHRAST. *Hist. Plant. Lib. IX. Cap. II.* Amstelod. 1644. *p. 971.* Conf. MATTHIOLVS in *Comment. in* DIOSCORID. *Lib. I. Cap. LXXXIX.*

§. LVI

Non autem haec corporum conditura una fuit eademque. Distinguebatur namque in sumtuosissimam, mediocrem atque vilissimam. In *istam* DIODORO SICVLO notante, talentum insumebatur argenti, aluus in ea tantum incidebatur, cerebrumque facto per nares foramine, ferro extrahebatur adunco. *Mediocris*, quae viginti minis redimebatur, ne quidem alui admittebat incisionem; *ultima* autem perexiguos requirebat sumtus, et quantum fieri poterat, maximo instituebatur compendio. Hanc enim ita describit HERODOTVS: [a] Ἡ δε τριτη ταριχευσις ἐςι ἥδε, ἡ τȣς χρημασι ασθενεςερȣς σκυαζει. Συρμει διηθησαντες την κοιλιην ταριχευȣσι ἑκβδομηκοντα ἡμερας. *Tertia conditura est, qua adornantur eorum mortui, qui tenuioris sunt fortunae: ablutionibus ventrem abstergunt, arefaciuntque sale per dies septuaginta.* Dubios hic nos relinquit Historicus, quemnam

intel-

intelligat falem, communemne, an nitrum. Quamuis enim interpres reddidit: *arefaciunt fale;* in graeco tamen tantummodo legitur ταριχεύσι. Sed cum de fumtuofiffima atque mediocri fermonem faciens, nitrum expreffis verbis nominauerit, hic aliud quoddam fal, quod tanto pretio non conftitit, indicaffe videtur [b]

a) Lib. II. Cap. LXXXVIII

b) Plura hoc de argumento legi merentur in CHRIST. HOFFMANNI Difp. *de Pollinċturae antiquitate;* Lipf. 1669. MELCH. SEBIZII Difp. *de Conditura fiue balfamatione cadauerum;* Argent. 1649. atque in aliis, quos §. XXX. Difput. *de Re medica veterum Ebraeorum* excitauimus. Quibus adde, qui nouiffime hac in arena militauit, Clar. ROUELLIUM, patria Gallum, cuius eruditiffima exftat Diatribe in Hift. Acad. Reg. Parif. Scient. ad annum 1750. fed de quo alibi plura

§. LVII

Ab Aegyptiis ritum hunc mortuorum corpora condiendi, ad plures etiam tranfiiffe gentes, vix negari poteft. De reliquis faltem populis orientalibus, de quibus fuo tempore exponemus ex inftituto, dubium hac in re eft nullum. An vero etiam Ebraei eundem ex Aegypto cum aliis populi huius ritibus in terram Canaan fecum tulerint, adeo certum non eft, quamquam exemplum *Iacobi* Patriarchae, eiufque filii, *Iofephi*, perfuadere id nobis poffet, et prioris conditura confueto etiam atque praeftituto dierum peracta fuerit numero. Sed cum patri tanquam prophetae et viro eximio, magnis alias in Aegypto viris confuetum honorem habere voluerit, et praeterea ex fpeciali DEI mandato corpus *Iacobi* in terram Canaan erat deportandum, (id quod etiam de

Iofe-

Iosephi funere affirmari debet) ab eo, ut putredo atque foetor arceretur, hic quidem conditura locum habere potuit, non tamen ut eam inter se conseruarent, nisi quod de maxime memorabili, ultimis Reipublicae Iudaicae temporibus, in sanctissimo ipsius nostri SERVATORIS corpore a Iosepho instituta relatum legimus[a]) balsamatione, aliud nos credere iubeat, dubiosque relinquat, numne illa, quamuis silente Scriptura S. in aliis huius populi viris principibus pari modo adhibita fuerit.

a) *Io. XIX, 39.* Ad quem locum inprimis legi merentur, quae commentatus est VALENT. HENR. VOGLER, in *Physiologia Historiae Passionis Iesu Christi;* Helmst. 1673. p. 49. atque IO. IACOB. SCHEVCHZER *Physica sacra*, *Tom. V. p. 1324.*

§. LVIII

Quinam autem illi potissimum fuerint, quibus hoc negotium erat impositum, pari ratione certo determinari non potest. Primis illis temporibus ex ipso sacerdotum numero illos fuisse, supra iam innuimus, atque a DIODORO SICVLO pluribus id expositum est. Sed subsequenti aeuo, cum medicinae ex HERODOTI testimonio, in Aegypto ita distributa erat professio, ut singulorum morborum singuli essent medici, nullique simul plures curandos susciperent; alii autem oculis medicinam facerent, alii capiti, dentibus alii, rursus alii ventri mederentur, alii denique morbis occultis, sicque tota Aegyptus plena medicis esset; vix affirmare dubito, quo minus condiendis etiam post mortem corporibus, peculiares constituti fuerint medici. Et corroborare quidem videtur sententiam meam, quod in ipsa Historia sacra serui commemorentur Iosephi medici,

quos

quos LXX. Interpretes ταριχευτας, hoc eſt, *pollinctores* interpretati ſunt; DIODORVS autem ἐνταφιαςὰς vocat. Ex quo, niſi me fallit opinio, duplex enaſcitur aſſertio: non ſolum, quod pollinctores hi non Medici, ſed, ut noſtro dicendi genio conuenit, potius Pharmacopoei fuerint: verum etiam, quod ſermo hic, ubi ſerui nominantur, non de Medicis ſit, hinc etiam ſeruile nomen in Medicos cadere nequeat.

§. LVIIII

Ponamus autem etiam, fuiſſe illos, qui Iacobi Patriarchae corpus condierunt, medicos, ſeruos tamen ea propter eo etiam ſignificatu fuiſſe, quo apud nos, hanc vocem receptam fuiſſe conſtat, concedam nunquam. Fuit enim IOSEPHVS, aulicorum regiorum princeps et primus a rege, qui ad clauum regni Aegypti Prorex quaſi ſedebat. Quis ergo eſt qui dubitet, medicos etiam eum quosdam, veluti archiatros, habuiſſe? ſicuti hodienum etiam adhuc videmus, eoſdemque pariter ac illos, qui magno alicui Principi a conſiliis, ab actis, a cubiculis ſunt, miniſtros eius aut ſeruos appellare ſolemus. Accedit quod verbum illud ebraicum עבר, quo ſcriptor diuinus utitur, non ſolum ſeruum, verum etiam aulicum ſignificet quemlibet atque purpuratum, uti ex innumeris aliis locis Scripturae ſacrae facile colligere poſſumus. Quod quidem ſi verum eſt, uti dubitare non licet, ſeruilem fuiſſe eo tempore medicinam, neminem, qui adhuc credat, futurum eſſe ſpero atque confido. Sed cum de hoc argumento, alio loco ex inſtituto agendum nobis ſit, uberiorem illius expoſitionem eo differre placet.

§. LX

Sed cum altioris utique omne hoc de balsamatione corporum argumentum sit indaginis, quam ut omnia, quae huc spectant, praescripti commentationi nostrae limites capere possint; uberiorem eorum enarrationem, in aliud, si vitam DEVS concesserit, tempus differre, iamque, unde digressi sumus, redire nobis liceat. Miseram igitur admodumque rudem prisci illius aeui apud Aegyptios Anatomes fuisse faciem, ex iis, quae antea disputauimus, luculenter apparet. Quibus si addideris, quod ne canem interficere interfectumque secare illis licuerit, isque, qui eiusmodi quid ausus fuisset, in vitae periculum certissimum incidisset, uti DIODORVS SICVLVS auctor est: nullum plane hoc de asserto dubitandi superit nobis ratio. Ex animalibus autem sacris, quae numinibus suis immolare consueuerunt, atque ex iis, quae mactare et ad cibos praeparare soliti fuerant, an corporis forsan fabricam scrutari curae cuiquam fuerit, aut si etiam factum sit, an magna ars anatomica inde ceperit incrementa, pro certo sane assumi vix potest[a])

a) Plura hoc de argumento tradit IO. HENR. SCHVLZIVS in *Hist. Anatom. Spec. I.* atque PHIL. IAC. HARTMANN Disquis. historic. de *Re anatomica veterum Diss. I. Cap. VI. §. 35.* Quae recusa exstant in *Fascic. Dissertat. ad Hist. Medic. speciatim Anat. spectantium*, edito ab ERN. GODOFR. KVRELLA; Berol. 1754. 8. *p. 398. seq*

§. LXI

Quae Anatomes fuit conditio, eandem etiam *Physiologiae* fuisse, negari non potest. Licet enim principia Philosophica illorum

rum

rum omnia lateant in obſcuro, pauciſſimique hodienum exſtent libri, qui aliquid eius rei attingant, ita, ut praeter id, quod ex IAMBLICHII de *Myſteriis Aegyptiorum* [a]) libro, coniiciendo aſſequimur, aut ex fragmentis Philoſophiae Platonicae et Pythagoricae, recte monente MORHOFIO, colligimus, omnia fere ignoremus: hoc tamen certum eſt, adeo illa eſſe abſurda, adeoque inter ſe repugnantia, ut, vel horum philoſophi valde ieiuni ſint, neceſſe ſit, vel negandum omni omnino ex parte veniat, philoſophorum nomen ullo unquam modo tueri ipſos potuiſſe. Exemplo eſſe poſſunt, quae de corpore docuerunt humano. Huius quatuor eos ſtatuiſſe elementa, auctor eſt DIOG. LAERTIVS, haecque SENECA teſte, [b]) in mares diuidebant et feminas. In omne vero corpus magnam, quemadmodum ſupra expoſitum fuit, vim conſtituebant ſiderum coeleſtium; dogma, quod per multa ſaecula creditum fuit, ad plures tranſiit gentes, et forſan adhuc ipſis noſtratium inſidet animis, qui quamquam

Aerias tentaſſe domos, animoque rotundum
Percurriſſe polum,

ſiderumque cognouiſſe indolem videntur, omnem tamen proſperam et aduerſam corporis valetudinem, a ſiderum deducunt influxu. Cuilibet corporis parti, quarum triginta ſex eſſe arbitrabantur, certum praeficiebant deum ſiue daemonem, quorum praecipui duodecim ſic dicta, ab iis ipſis inuenta, et apud nos etiam recepta, Zodiaci erant ſigna, a quibus, ex mente illorum, omnis pendebat ſanitas, omnis morboſa conſtitutio. Hos igitur deos, ne morbis ſubiicerentur, aut, ſi iam aliquo laborarent, ut ab eo

 libera-

liberarentur, carminibus colendos esse atque placandos,[c] certo sibi persuadebant certius, ne dicam, quod ipsorum daemonum illorum imagines lapidibus insculptas, secum gestauerint, certo documento, quantum Magiae magicisque crederent fabulis

a) Prodiit ille, praeter eam editionem, quam ALDVS MANVTIVS curauit, Venet. 1497. fol. cum PROCLI, PORPHYRII, SYNESII, PSELLI, ALCINOI, etc. quibusdam; splendide etiam Gr. cum versione Lat. et notis THOMAE GALE, Oxon. 1678. fol.

b) Vid. EIVS *Quaest. Nat.* inter Opp. iunctim edita, cum notis varior. Amstel. 1672. *Lib. III. num. 14*

c) Vid. AD. BRENDELII Disp. *de curatione morborum per carmina et cantus musicos;* Vitemb. 1706

§. LXII

Ad *Pathologiam* eorum quod attinet, ea ex supra dictis manifesto apparet. Caussas enim morborum ad daemones, sanitatis atque morborum directores referebant, hinc in cognoscendis illis, nullum plane adhibebant studium, et quamquam quidem visum nonnullis fuerit, ex viscerum internorum consideratione, quam in defunctis pollinctores instituebant, non parua Pathologiam cepisse incrementa, siquidem tunc apparuisset, quibus potissimum morbis quis obierit: ea tamen, quae de modo dissecandi supra exposuimus, si consideraueris, facile coniicere potes, fuisse illa perquam exigua. Sic igitur *prognosis* eorum in morbis nullius plane fuit momenti, et si quam instituerunt, tota illa subnixa fuit Astrologiae. An autem uroscopiae etiam, uti IO. LANGIVS[a] affirmare videtur, tantam tribuerint fidem, et lotio, tanquam unico infallibilique

bilique figno, quemadmodum noftri hodie urofcopi facere folent, morborum praedixerint euentus, ego quidem de antiquiffimis Aegyptiis affirmauerim nunquam, cum tantopere munditiei ftudio tenerentur, ut excrementa atque urinam introfpicere, infra fuam etiam dignitatem effe putauerint

a) *Epift. Medicin. Lib. I. Epift. XI*

§. LXIII

Quae cum ita fefe habeant, quid de *praxi* illorum, quam dicimus, ftatuendum fit, facile eft iudicatu. Praeter id, quod ISOCRATES de illa teftatur, dubiis atque periculofis medicamentis illos nunquam ufos fuiffe, certi aliquid in fpecie determinare non poffumus. Interim tamen, tam fimplicia quam compofita medicamenta apud HIPPOCRATEM, GALENVM, AETIVM, aliosque auctores veteres legimus haud pauca, quae apud Aegyptios iamiam in ufu fuiffe, uno quafi illi profitentur ore. De *Chirurgia* tamen fiue morborum externorum curatione, remediisque externis prophylacticis, magis videntur fuiffe folliciti, atque non venaefectionem folum et clyfmata, balnea, frictiones, unguenta, quaeque huius generis funt alia, ad fanitatis tutamen ufurpaffe, verum etiam oculorum morbis curandis, inftrumentis inueniendis, arti obftetriciae excolendae, affidue impendiffe operam, et undiquaque, fi fabula vera eft, occafionem arripuiffe, ut ad maiorem artem hanc perducerent perfectionem, veterum auctorum teftantur monimenta [a]

a) Conf. HIERON. MERCVRIALIS *Var. Lect. Lib. II. Cap. XIX*

§. LXIIII

Ita enim ab *Hippopotamo*, uti PLINIVS, anilium fabularum diligentiſſimus compilator,[a] perſuadere nobis ſtudet, venaeſectionem didiciſſe feruntur. Hunc ſcilicet, aſſidua ſatietate obeſum exire dicit in littus, recenteſque poſtquam harundinum caeſuras ille ſpeculatus, acutiſſimam viderit ſtirpem, corpus inprimere, venamque quandam in crure vulnerare, atque ita ſanguinis profluuio, morbidum alias corpus exonerare, et plagam rurſus limo obducere. Eadem ratione in inueniendis clyſmatibus *Ibidem* auem Aegyptiis exſtitiſſe magiſtrum, praeter AELIANVM[b] idem PLINIVS auctor eſt.[c] Hanc enim roſtri aduncitate, per eam ſe perluere dicit partem, qua reddi ciborum onera maxime ſalubre eſt. Taceo in praeſenti, quod oculorum morbis medendi methodum a capris didiciſſe citati modo auctores teſtentur,[d] utpote quos caligine aut ſuffuſione potius laborantes iunco aculeato in oculum immiſſo, recipere viſum aſſerunt

a) Vid. *Hiſt. Nat. Lib. VIII. Cap. XXVI*

b) *Hiſt. Animal. Lib. II. Cap. XXXV*

c) *Loc. cit. Cap. XXVII*

d) PLIN. *loc. cit. Lib. VIII. Cap. L.* et AELIANVS *Lib. VII. Cap. XIV.* Quibus adde Viri Illuſtr. DAN. GVIL. TRILLERI, noſtratis, Programm. duo *de ſcarificationis oculorum hiſtoria, antiquitate et origine;* Vitemb. 1754

§. LXV

An autem *obſtetriciae* etiam *artis* Aegyptii fuerint periti, quaeri

quaeri vix debet, cum ad antiquissimas illa pertineat artes; nullaque gens sine ea subsistere possit: at enimuero num a feminis etiam, uti apud nos fieri consueuit, aut a viris illa fuerit exercita; numque obstetrices illae, quarum in historia natiuitatis Mosaicae fit mentio, Aegyptiacae aut Ebraicae fuerint, curatiorem poscit a nobis indaginem. De *illo* quidem hoc dubitare nos iubet, quoniam apud antiquissimas orientis gentes, pariter atque recentiores, maritos hoc officio fungi, eosque solos uxoribus suis partum edentibus, auxiliari solitos esse, relatum legimus. [a] *Hoc* vero quod attinet, luculentis, si recte sentiam, GVDIVS [b] comprobauit testimoniis, non Aegyptiacas sed Ebraicas illas fuisse [c]

a) Vid. quae ex IO. LERII *Hist. Nauigat. in Brasiliam* protulit THOM. BARTHOLINVS *de insolitis partus viis* Libello, *Cap. XVII. p. 152.* quibus adde, quae Disp. *de Re medica veterum Ebraeor.* §. XXXXIII. disputauimus

b) Disp. *de Ebraica obstetricum origine;* Lipsiae 1724

c) Omne vero hoc argumentum egregie persequutus est IO. MEVRSIVS in Syntagmate *de puerperio*, quod recus. exstat in IAC. GRONOVII *Thes. Antiquitt. Graec.* Lugd. Bat. 1697. seqq. *Tom. VIII. p. 1417.* atque THOM. BARTHOLINVS *Synopsi Antiquitatt. veteris puerperii;* Amstelod. 1676. 12. De deabus autem partus praesidibus conf. PETRI BAILE *Dict. Hist. Crit. sub artic.* IVNO

§. LXVI

Ex *remediorum simplicium* historia, quae potissimum in usu habuerunt Aegyptii, inprimis commemorari debet celebratum illud *Nepenthes*, ὀργῆς καὶ λύπης φάρμακον, ab HOMERO [a] adeo decan-

decantatum, quodque teste DIODORO SICVLO, irae tristitiaeque fuit remedium, et cui, si vino permixtum id quis bibisset, tantas tribuit poeta vires, ut toto illo die non senserit tristitiam: atque neque minus ab his auctoribus laudatum illud *Moly*, cuius ope contra Circes incantamenta sequenti aeuo se suosque sodales defendit Vlysses, quodque CONRINGIO teste, qui semper male de iis iudicat, superstitiosum fuit remedium. Sed cum iam ante nos viri, omni nostra laude maiores, in explicandis illis impenderint operam, [b] magisque illa ad medicinam Graecorum spectent, tunc, quando de illa disputabimus, eorum uberior expositio a nobis erit exspectanda. Vt de Chamomaelo, antifebrili ab Aegyptiis usurpato remedio, in praesenti taceamus.

a) HOMER. *Odyss.* Δ. *v.* 220

b) Prius scilicet egregie exposuit PETR. PETITVS Diss. *de Homeri Nepenthe*, siue *de Helenae medicamento luctum animique omnem aegritudinem abolente*; Trai. ad Rhen. 1683. 8. atque GEORG. WOLFG. WEDEL. Progr. *de Nepenthe Homeri*; Ienae 1692. Posterius vero explicandum sibi sumsit, TRILLERVS noster Disp. *de Moly Homeri detecto*; Lips. 1716. atque itidem WEDELIVS Programmatibus tribus; Ien. 1713

§. LXVII

Chymica autem in scientia, aut, si Diis placet, in χειροποιεια, antiquissimi Aegyptii, summam cumprimis et prae omnibus gentibus aliis adepti sunt laudem. OLAVS saltim BORRICHIVS, Vir praestantissimus, et si quidam, chymiae non solum in genere, verum omnis etiam sapientiae Aegyptiacae strenuus vindex, omnes

in

in id intendit neruos, ut nobis hoc persuadeat. Spectat huc integrum volumen, quo praeclare hoc de argumento commentatus est. Ad *Hermetem* prouocat, supra commemoratum, cuius cum praecipua, ex sua mente, in ea posita fuerit cura, ut arte ignobiliora metalla in nobiliora transmutaret, quid mirum, si Aegyptii omnes, quorum in addiscendis excolendisque scientiis exstitit magister, sequerentur eum ducem, idque perficerent, quod ille opus coeperat. Sed quamquam ipsum HOMERVM ille producat testem, et undiquaque conquirat testimonia, ut opinionem suam iis fulciat, nunquam tamen Viri docti exstiterunt non, qui assensum illi dare, suo dubitarunt iure, inter quos HERRMANNVS eminet CONRINGIVS, si quidam, hac in arena, aduersarius acerrimus. Prouocat BORRICHIVS neque minus ad id, quod ingentibus Aegyptii inclaruerint diuitiis, splendidissimaque erexerint aedificia; sed, Aegyptiorum regibus, si cogitemus, tertiam tam amplae regionis partem fuisse propriam; sique temperantiam, tam sanctis legibus circumscriptam, non fuisse consideres, ut multa profuse consumerentur: sine ullo certe artificio has, quinimo adhuc multo maiores corradere potuerunt diuitias. Facessat igitur BORRICHII illa sententia, facessat, ne veterem illorum, qui iam olim ab hac dissederunt sententia, cantilenam recinam, scientia Aegyptiorum chymica, aurumque conficiendi ars; alia adhuc supersunt a nobis explicanda, quae omnem eorum in hac positam, atque fictitiam laudem obscurant, atque si nihil etiam aliud in medicina praestiterint, aeternis illos tradunt encomiis

a) HERRM. scil. CONRINGIVS, quem supra testem sapientiae Aegyptia-

cae prouocauimus, mutata poftea fententia fua, fcripfit Comment. *de Hermetica Aegyptiorum vetere et noua medicina, quo fimul in Hermetis Trifmegifti omnia ac uniuerfam cum Aegyptiorum tum Chemicorum doctrinam auimaduertitur;* Helmft. 1648. 4. In quibus Chymicorum doctrinam, rigidiori fubiectam examini, una cum Aegyptiorum medicina et fapientia, explofit. Cui, cum iuffu FRIDERICI III. Daniae Regis, OLAVS BORRICHIVS *de Ortu et progreffu Chymiae;* Hafn. 1668. opponeret libellum; CONRINGIVS in breui Apologetico, iteratae operis fui editioni, Helmft. 1669. auctiori, adiecto, ad obiectiones BORRICHII refpondit: quinquennio tandem poft, BORRICHIVS, iterum CONRINGIVM ftringebat, Librifque II. quibus *Hermetis Aegyptiorum et Chemicorum fapientiam* a HERRM. CONRINGII animaduerfionibus vindicat; Hafn. 1674. 4. prolixiori exponebat opera

§. LXVIII

Diaetetica eft, quam intelligo, in qua certe excolenda omnem fuam pofuerunt operam, et ex qua fructus etiam deportarunt uberrimos. Praeter id enim, quod terram ubertate foli frugumque abundantia, nec non aere faluberrimo,[a] beatiffimam difpenfauerit DEVS Aegyptiis, non, ut aliorum alias hominum fortunae ferendae longe imparium

Luxuriant animi rebus plerumque fecundis,

otio fefe dabant atque luxuriei, fed viliffimo utebantur victu, et quicquid ad fanitatem tuendam vitamque prolongandam faciebat, omni cura peragere ftudebant. Sic radicibus plerumque contenti atque fructibus terrae, ad compefcendam famem, aqua autem, aut potu etiam ex hordeo parato loco vini ad exftinguendam fitim utebantur.

bantur. Et quamuis carnium esum omnem viguisse apud illos omnino negari non possit; suis tamen ille erat circumscriptus limitibus;[b] ita, ut neque regibus, neque sacerdotibus etiam, quae volebant, comedere licitum esset, sed quae praescribebant leges. Sic bubula carne atque anserina sedulo et libenter vescebantur, de piscibus autem vel gustare tantum nefas erat. Ex leguminibus, quae alias in deliciis habebant, fabas, non edebant, immundum eas arbitrati legumen. Insuper autem exercitationibus corporis mature nauabant operam, probe perspicientes, quod quemadmodum, quod alterna requie caret, durabile non sit, et sicuti putrescant, nisi moueantur aquae: ita etiam vitam et sanitatem in mutuis his inter se mutationibus consistere, et ab iis solis esse deducendam. Munditiei adhaec maximum impendebant studium, praeeuntibus hac in re ipsis suis regibus atque sacerdotibus. Sic igitur corpus saepe lauabant, et tertio quouis die radendum curabant, ne aliquae in eo nascerentur sordes. Et ex his omnibus sanitate non solum semper fruebantur prospera, corporisque ad varia perferenda aduersa sortiebantur robur: verum ad longos atque feros etiam vitam suam prorogabant annos.

a) De aëris Aegypti salubritate prolixe satis exposuit praeter SALOM. CELLARIVM in *Originibus atque Antiquitatt. Medicis;* Ienae 1701. 8. *p.* 37. BENIGNVS MAILETTVS, qui per plures quam sedecim annos Consulis nationis Gallicae in Aegypto functus est officio, *Descriptione Aegypti* Gall. idiomate euulgata; *Part. I. pag.* 18

§. LXVIIII

Plura de Medicina Aegyptiorum qui scire auent, ad PROSPE-

RVM ablegandi sunt ALPINVM, a) qui ipse per plures annos in Aegypto commorabatur, quamquam, quae commentatus est, non antiquissimam illam populi huius medicinam exponunt, sed recentioris potius aeui, cum a Graecis atque Arabibus iam adulterata fuisset. De iis enim, quae nos exposuimus, ex instituto exposuit nullus, et praeter illa, quae apud SCHVLZIVM atque CLERICVM eruditissimos illos Historiae Medicinae Litterariae uniuersalis interpretes, reperimus, altum ubique est silentium

a) De *Medicina Aegyptiorum Libris IV.* Venet. 1591. 4.

§. LXX

Atque haec, fidem promissi nuper datam, ut aliqua ex parte liberem, lubitum animo fuit, *de re medica Aegyptiorum antiqua* exponere, quae, si, leui tractata brachio, rerum harum videantur intelligentibus, quibus etiam libellum hunc meum, arido modo quamuis pumice expolitum, de meliori nota velim commendatum, calcar addent properanti, plura hac in arena proferre, atque ad reliquos etiam Orientis populos excursionem facere, et semper amorem in optimas artes testificari

EXPLICITA EST EXERCITATIO

